

Växjöuniversitet
Ht 2007
Socialpsykologi magisterkurs
D-uppsats

Hur blir man invandrare?

Identitetsproblem för ungdomar med invandrarrötter

Författare : Hamza Yalcin
Handledare: Philip Lalander
Examinator: Elin Lundin

ABSTRACT

Denna kvalitativa studie handlar om det psykosociala integrationsproblemet för ungdomar med invandrarörotter, men födda och uppvuxna i Sverige. Jag undersökte hur tillhörighetskänslan utvecklas så att individen börjar se sig som en invandrare. Studien fokuserar på ungdomarnas uppfattning om sin sociala identitet. Undersökningen bygger på läsning av litteratur och semistrukturerade intervjuer. Jag intervjuade sex informanter varav en är tjej. Fyra av dem är killar från en ungdomsgrupp i en förort i Stockholm. Den sjätte killen är från en mellanstorstad.

Jag använde mig av teoretiker som Tönnies, Mead, Asplund, Scheff och Freire och fick med hjälp av studien en förståelse som är att man blir invandrare genom att påta sig stereotypa invandrarroller som man utvecklar i interaktion med samhället. Man upplever utanförskap, känslan av andraklassens medborgare. Man känner sig som en främling.

En kronisk och icke erkänd skamkänsla uppstår i mötet med svenskar. I invandramiljöer upplever man stolthetskänsla. Man upplever relationer med svenskar som ojämsställda medan relationer mellan invandrare upplevs som jämsställda. Invandraridentitet orsakar en asocial resonslöshet gentemot svenskar. Man tar avstånd från majoritetssamhället och söker invandramiljöer för att bekräfta sin invandraridentitet och för att hantera utanförskap.

Man utvecklar en heterogen kultur genom kompisar, familj och populärkultur. Därmed tenderar konflikter och svårigheter med majoritetsbefolkningen att stärka främlingskänslan och bekräfta invandraridentiteten: "Det som blev var på grund av att jag är en invandrare. Svenskar gillar inte oss."

Invandrarungdomsgrupper är både resultatet av och orsaken till denna process och att identitetsstrategin är avgörande för den psykosociala integrationen. Jag skilde i detta sammanhang mellan tre olika identitetsstrategier, nämligen anpassningsstrategi, motståndsstrategi och integrationsstrategi. De två första strategierna bygger på att se den andra som ett objekt medan den sista identitetsstrategin bygger på att se den andra som ett subjekt.

Nyckelord: Identitet, sociala band, dialog

INNEHÅLL

1. INLEDNING.....	1
1.1 Syftet och frågeställningar	2
1.2 Begränsningar.....	2
1.3 En översikt över uppsatsen.....	2
2. BAKGRUND OCH LITTERATURGENOMGÅNG	4
2.1 Invandring och integration	4
2.2 Begreppet ungdom.....	5
2.3 Ungdomar i en globaliserad värld	6
2.4 Ungdomsgrupper, kultur och identitetsutveckling	7
2.5 Ungdomsgrupper och multietniskt språk	8
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	9
3.1 Gemeinschaft och Gesellschaft	9
3.2 Mead- Asplund: Identitet och social responsivitet	10
3.3 Scheff: Sociala band	11
3.4 Freire: Dialog	12
4. METOD	15
4.1 Abduktion och hermeneutik	15
4.2 Reliabilitet och validitet.....	17
4.3 Min förförståelse	17
4.4 Tillvägagångssätt	188
4.4.1 Förberedelse för intervjuer	188
4.4.2 Genomförandet av intervjuer.....	19
4.4.3 Analys av intervjuer	21
5. RESULTAT	22
5.1 Presentation av intervjupersoner	22
5.2 Syn på ungdomlighet	23
5.3 Syn på invandrarungdomar som vi – känsla	24
5.4 Syn på svenskar som de-känsla	25
5.5 Hur började de se sig som invandrare?.....	25
5.6 Relation till föräldrar	27
5.7 Kan skillnaden mellan svenskar och invandrare försvinna? Om ja, hur?.....	28
5.8 Kön, klass och politisk uppfattning	29
6. ANALYS	29
6.1 Behovet av starkare gemenskap:	30
6.2 Skamkänsla	32
6.3 In- grupp och ut- grupp.....	34
6.4 Att lära av varandra	36
6.5 Identitetsstrategier	37
7. SAMMANFATTANDE REFLEXIONER.....	42
LITTERATUR.....	44
BILAGA	

1. INLEDNING

HAMZA: Har du något minne som invandrare på dagis? Kände du dig som invandrare på där?

ROBERT: Det har jag inte. Jag var så liten förstås.

Han minns dock att han började känna sig som invandrare när han var nio eller tio år.

Den här studien handlar om hur tillhörighetskänslan hos en Sverigefödd individ med invandrarrotter utvecklas så att han/hon börjar se sig själv som invandrare. Som Sernhede (2007: 93) skriver, har vissa ungdomar med invandrarbakgrund svårt att identifiera sig som svenskar. De känner sig som invandrare trots att de är födda och uppväxta i Sverige. De umgås ofta med ”invandrarungdomar”.

Mitt begrepp invandrare omfattar de som känner sig som invandrare med ”vi och de”-uppfattning, även om de fått svenskt medborgarskap. Jag menar med *andra generationens invandrare* en person med minst en förälder som har invandrat till Sverige med en annan etnisk tillhörighet än svensk (Berg 1994: 24).

Jag ställde en fråga till olika ”invandrarungdomar” som jag mötte, om de kände sig som svenskar. De var födda i Sverige med olika etniska bakgrunder som till exempel turkisk, persisk, syriansk, serbisk, arabisk, zambisk, latinamerikansk. Svaret var ofta negativt. Jag märkte en ”vi”-uppfattning hos invandrarungdomar i Sverige som invandrare eller turk, arab, latinamerikan o s v mot ”dem”-uppfattning gentemot ”svenskar”. De flesta sa också att de kände sig mest som svenskar när de var i ”hemlandet”, utanför Sverige, dvs. landet man har rötter i.

Eftersom ”vi mot dem”-uppfattningen mellan invandrare och majoritetsgruppen riskerar att ta farliga dimensioner som invandrarfientlighet och svenskfientlighet blir ämnet mer och mer aktuellt. Ett exempel på invandrarfientlighet är Sverigedemokraternas valframgång. Partiet, som bygger på invandrarfientlighet i sin verksamhet, fick flera röster under det sista valet. Fördomar, negativa förutfattade meningar, om invandrarungdomar i samhället är ett annat exempel. Att vara ungdom med invandrarbakgrund räcker ofta för att anses som farlig i Sverige (Sernhede 2007). Det förefaller som att det finns en viss polarisering mellan invandrare och svenskar i Sverige och Europa. Parallellt med polariseringen invandrare och svenskar uppstår ”den hotfulla invandrarkillen” (Sernhede 2006) som en stereotyp. Enligt en uppfattning är invandrarkillen en person som tenderar att bilda gäng (Lalander & Johansson 2007). Denna stereotyp kan bli en förebild för ungdomar.

Man kan å andra sidan berätta om svenskfientlighet hos invandrarungdomar (Sernhede 2007; Haglund (2004). En C-uppsats i sociologi (Åkesson 2006) berättar om ”unga krigare” som består av ”invandrapojkar” 15 - 17 år gamla i Malmö som rånar svenskar. De säger att de krigar mot svenskarna genom att råna dem. Sernhede (a.a.) berättar också om sådana gäng i Göteborgs förorter.

Andragenerationens invandrare med sina erfarenheter i Sverige kan ses som en brobyggare mellan den första generationen och majoritetsbefolkningen (Berg, 1994). De är födda och uppväxta i Sverige. Men det förefaller å andra sidan som om en invandraridentitet, en tillhörighetskänsla hos vissa andragenerationens invandrare utvecklar sig gentemot majoritetsbefolkningen.

Invandrarrotter leder inte automatiskt till utanförskapskänsla. Exempelvis är Frankrikes president Sarkozy son till en ungersk invandrare till Frankrike (wikipedia 2007). Hans mamma är fransyska. Jag anser att jag har goda skäl för att skriva att Sarkozy ser sig som fransk för att han är president

och representerar Frankrike mot omvärlden. Däremot syns kravallernas ”hotfulla ungdom” i Paris distansera sig från det franska med en destruktiv inställning. Vidare hade den svenska kungen en mor som kom från Tyskland, och drottningen Silvia kommer från Tyskland av en ”brasiliansk” mor (Alwood & Franzén (red) 2000: 37). Men det hindrar inte att hela den svenska kungafamiljen är Sveriges och svenskhetens symbol. Däremot ser ”invandrarungdomarna” i förorterna sig sällan som svenskar enligt Sernhede (2007). Hur kommer det sig att de känner sig som invandrare?

1.1 Syftet och frågeställningar

Mitt övergripande syfte med denna studie är att utifrån aktörernas syn få en bättre förståelse för hur man blir invandrarungdom. Jag vill studera några invandrare både enskilda och en grupp med avseende på psykosocial integration, sociala band och kommunikation. Med psykosocial integration menar jag identitetsutveckling varigenom man blir av med utanförskapskänslan.

Sociala band är ett dynamiskt fenomen som uppstår och bevaras i interaktionen med andra samt regleras av skam- och stolthetskänslor. Vi blir människor genom att bilda sociala band med omgivningen och bevara dem. Människan räcker inte för sig själv. Vi behöver andra för att skapa identitet, kultur, värderingar, normer och kunskap (Scheff 1994; Aspelin 1999).

Jag formulerar problemet för min forskning så här:

Hur blir man invandrarungdom i ett land där man är född och växer upp?

Mina frågeställningar blir följande:

Vad är det som drar vissa ungdomar med invandrarbakgrund till andra invandrarungdomar?

Vad påverkar dem så att de distanserar sig från det svenska samhällslivet i stort?

Vilka ”vi”-känslor (sociala identitetsmönster) kan utvecklas hos invandrarungdomar?

1.2 Begränsningar

Jag begränsar mina informanter till andragenerationens ungdomar mellan 16 och 20 år. De ingår i en kategori som kallas för senadolskencens. Det är en kategori som är mellan högadeloscens (14-16 år) där gruppbehov är högst och postadeloscens (20- 26 år) som är på tröskeln till vuxenhet (Lalander & Johansson 2007: 16). Jag motiverar detta med att det är lättare för mig att hitta informanter bland 16- 20 år gamla ungdomar (se kap 4.4.1).

1.3 En översikt över uppsatsen

I kapitel 2 diskuterar jag strukturen, nämligen invandrarnas och invandrarungdomarnas ekonomiska, sociala och kulturella levnadsvillkor i Sverige. I kapitel 3 tar jag upp mina teoretiska utgångspunkter för att studera hur man blir invandrare med fokus på den psykosociala integrationen. Jag diskuterar begreppen Gemeinschaft och Gesselchaft, identitet, sociala band och kommunikation som dialog, och använder Tönnies, Mead och Asplund, Scheff, Freire, som främsta teoretiker. Kapitel 4 handlar om mitt metodval, förförståelse och tillvägagångssätt. I kapitel 5 presenterar jag resultaten. I kapitel 6 analyseras och diskuteras resultaten. Sist reflekterar jag över hela arbetet i kapitel 7.

2. BAKGRUND OCH LITTERATURGENOMGÅNG

”Människorna gör själva sin historia, men inte efter eget gottfinnande” (Eriksson & Näsman 1995: 302). Det finns en struktur varigenom aktörer samspelar. Aktörernas samspel bestäms av och bestämmer strukturen. I detta kapitel ska jag berätta om strukturen, alltså den ekonomiska, sociala och kulturella bakgrunden till identitetsproblem för ”invandrarungdomar”.

2.1 Invandring och integration

Jag vill förklara vad jag menar med begreppen integration, identitet, etnicitet och kultur innan jag fortsätter. Med *integration* menar jag individens aktiva deltagande i samhället som utesluter assimilation. Assimilation innebär att individen överger sin ursprungliga kultur och tar över det nya landets kultur, normer och värderingar. En annan modell kallas för *smältdegel* där både invandrare och majoritetsbefolkning blandas för att ge upphov till nya kulturella mönster (Giddens 2007: 401-402).

Med begreppet *identitet* menar jag subjektiv social identitet som grundar sig på individens självuppfattning av sin grupp (Ahmadi N 2000:157). Jag ska skriva lite mer om identitet längre fram i teoriavsnittet. Jag menar med begreppet *eticitet* som kulturell tanke- och handlingsätt och värderingar (Giddens 2007: 394). Etnicitet är utifrån en socialkonstruktivistisk kontra essentialistisk syn (a.a.) en självuppfattning av en grupp. Enligt den essentialistiska uppfattningen är etnicitet statisk och oföränderlig, vilket socialkonstruktivismen avvisar. Alla kulturer och värderingar är skapade av människor och de förändras hela tiden. Gamla etniciteter blandas och utgör nya etniciteter.

Kultur kan beskrivas som motsatsen till natur. Den är alltså allt som skiljer människan från naturen. Kultur förbinder också människan till naturen på ett mänskligt sätt. Kamali (2002) skriver att man kan betrakta kulturen som ett system av värderingar, symboler och tolkningsmönster. Kultur är en process som hela tiden skapas och återskapas i interaktionen mellan struktur och aktör, mellan det sociala systemet och den individuella världen. Kulturen är inte ett koherent system utan ett levande system med motsättningar precis som livet. Man kan beskriva kulturen som föränderliga sociala praktiker som äger rum genom aktiva handlingar, motsättningar och konflikter (a.a.).

Varken etnicitet eller kultur är ”en grundläggande mänsklig identitet som man föds med och aldrig kommer undan” (Berg 1994: 35). Människan har valfrihet, dvs. hon har både ”rötter och fötter” (Eriksen 2004: 98).

*

Antalet utländska medborgare i Sverige är enligt uppgifter från befolkningsregistret 2003 cirka 500 000. Sverige har cirka en miljon utrikes födda individer och det motsvarar elva procent av befolkningen. När man lägger antalet andragenerationsinvandrare som är drygt 800 000 till denna summa blir det närmare 20 procent av Sveriges befolkning (Ekberg 2004 i Olofsson (red): 7). Andelen utrikes födda och inrikes födda befolkningen med utländsk bakgrund i den svenska befolkningen ökar och beräknas öka. Därför kommer frågan om integration att bli ännu viktigare i framtiden (Integrationsverket 2006: 11).

Invandrare är överrepresenterade när det gäller brottsstatistik, dålig hälsa och dålig skolframgång (Kamali (red) 2006; Ahmadi (red) 2003; Olofsson (red). 2004). En forskning, som gjordes i samarbete med Göteborgs universitet (European Intercultural Workplace: SVERIGE 2007: 49)

menar att nordiska medborgare möter mindre svårigheter att finna en anställning jämfört med andra européer. Asiater och afrikaner möter större svårigheter än européer att få en anställning. (a.a. : 181) Invandrare är överrepresenterade i statistiken över tidsbegränsade anställningar. Segregerade bostadsområden med hög arbetslöshet bland invandrare har ofta en negativ påverkan på barnens språkutveckling och skolframgång, enligt Rapporten. Olika fallstudier i denna rapport visar att invandrare upplever främlingsfientlighet och diskriminerande beteenden. Valdeltagandet är också betydligt lägre i förorter med stor invandrare andel än förorter med lägre andel (Sernhede 2007).

Den ökande arbetslösheten och de växande klassklyftorna hotar integrationen trots alla samhälleliga åtgärder. Enligt Sernhede (2007) och många andra författare (Ahmedi (red) 2003) ökar klassklyftor och fattigdom parallellt med ett ökat välstånd i Västeuropa. Sernhede (a.a.) skriver att avståndet mellan de rikaste och fattigaste grupperna tenderar att bli större och större. Enligt honom är Sverige och England bland de länder där klyftorna ökar mest.

Sernhede (a.a.) menar att Sverige har tydligare segregationsmönster inom boendet och arbetsmarknaden än Frankrike och de flesta länder i industrivärlden. Anna Holmgren och Saleh Oweini (2000) hävdar att Sverige har en av ”industrivärldens mest segregerade arbetsmarknader” (Sernhede 2007: 48). Fattigdom sprider ut sig parallellt med ökande välstånd i Sverige (Gustafsson & Pederson 2000, avsnitten ”Introduktion” och ”Conclusions”). Det är mest ungdomar, ensamstående mödrar och invandrare som kommer från icke-nordiska länder som drabbas av fattigdomen. Den som tjänar under hälften av landets medianinkomst anses som fattig (a.a.).

Sernhede skriver (Sernhede 2007:47) att det inte så sällan är så att människor med invandrarbakgrund, speciellt muslimer med svart hud, upplever olika former av diskriminering på arbetsplatser, i boendet, inom utbildningssystemet, i kontakten med myndigheterna och i nöjeslivet. Diskriminering kan beskrivas som negativt och orättvist kategorisering och behandling. Enligt Sernhede är ”vardagsrasism” i Sverige en av de svåraste diskrimineringsformerna. Det är en smygande diskriminering som inte visas öppet och som ofta är svårare att hantera än öppen diskriminering (a.a.:48).

2.2 Begreppet ungdom

Begreppet *ungdom* är en social konstruktion. Lalander och Johansson (2007: 24) ser på ungdomen som en biologisk, social och kulturell kategori och som ett ideal, och det håller jag med om. Man kan också uppleva att man fortfarande är ”ung” även om man är en medelålders- eller äldre människa (a.a.:16). Lalander och Johansson jämför ungdomsuppfattningar ur ett utvecklingspsykologiskt och ett sociologiskt perspektiv.

Utvecklingspsykologi fokuserar på ungdomsperioden. Den är en period mellan barndomen och vuxenlivet där individen utvecklas kognitivt och emotionellt. Förståelsen för tonåringar är centralt i utvecklingspsykologin.

Psykoanalytikernas begrepp *adolescens* används för att analysera hur tonåringen successivt förändras och frigör sig från familjen och skapar en stabil identitet, självbild. Adolescens överlappar i stort sett tonårsperioden. Man fokuserar på förändringar i tonåringens ”inre psykologiska värld” (a.a.: 16-18). Vissa författare ser adolescensen som en andra individuationsprocess. Den första individuationsprocessen enligt Lalander och Johansson, äger rum under den tidiga barndomen där barnet frigör sig från föräldrarna. I den andra processen får individen en chans att utveckla en önskvärd identitet. Man befriar sig från familjen. I adolescensen kan kulturella mönster avvika från den egna kulturen (Sernhede 2003: 83).

Sociologin utgår från samhället när den studerar ungdomsperioden. Den kan fokusera på konsumtion, syn på arbete, familj, sexualitet eller andra sociala mönster (Lalander & Johansson 2007: 18). Att vara ung betyder inte bara att vara inom vissa åldersramar. Livsstilar, kulturell tillhörighet tanke och handlingssätt ingår också i definitionen (a.a.: 20).

Ungdomar är som seismografer som känner av förändringar i samhället (a.a.). Sernhede (2003.:80) beskriver ungdomar som rörligare, mer känsliga och mottagliga än vuxna. Ungdomar gör alltså motsättningar, konflikter och tendenser som verkar under den samhälleliga ytan synliga. Begreppet ungdom associeras ofta med avvikande och hotfullt beteende. Sernhede (a.a.:183) skriver att ungdomar betraktas som svårhanterliga och hotfulla under hela efterkrigstiden.

2.3 Ungdomar i en globaliserad värld

Lalander och Johansson. (2007.) skriver att dagens ungdomar förväntas att lyckas med skolan, göra karriär, sköta sina kroppar, konsumera på rätt sätt och ha rätt livsstil i en globaliserad värld i en ständig förändringsprocess. Föräldrar och traditionella kulturer fortsätter vara ungdomarnas socialisationskälla men de globala medierna och globala livsstilarna blir alltmer viktiga för ungdomarnas socialisation. Socialisation är en process genom vilken man tar gruppens regler, standarder och värderingar (Taylor, Peplau & Sears 2006, s 10).

Vi lever i en snabbt förändrande global värld där individer, grupper och nationer blir mer och mer ömsesidigt beroende av varandra (Giddens 2007:61). Globalisering pågår i ekonomiska, kulturella, sociala och politiska dimensioner.

Globalisering leder till ökad individualisering. Samtidigt leder globalisering till ett risksamhälle där man söker trygghet i nationalismen, religionen och konservatismen (Knoll & Witt, 2005). Globaliseringen placerar individen i en tuff marknad, där det råder en hänsynslös konkurrens. Olika kulturer möts via Internet, i massmedier och via de ökade kommunikationsmöjligheterna. Den traditionella familjen tappar sin grund. Mannen förlorar sin ledande roll. Skilsmässor ökar och samboförhållanden samt homosexuellt partnerskap utvecklas. Barnen socialiseras genom medier och globala livsstilar. Ökad urbanisering, minskad trygghet på arbetet, ökad arbetslöshet, globala orättvisor, välfärdstatens reformering, avregleringar, ökade miljöproblem, genmanipulering, ökad organiserad brottslighet leder till spänning och oro (Giddens 2007). De olika kulturernas möte via massinvandringar eller TV och Internet skapar ambivalens kring människornas etniska identiteter och detta bidrar till främlingsfientlighet.

Ett mångkulturellt samhälle uppstår i västvärlden som fortfarande bygger på nationalistiska normer, vilket leder till spänning på både nationellt och internationellt plan. Motsättningen mellan gamla nationalistiska normer och det mångkulturella samhället uttrycker sig som en *strukturell och institutionaliserad diskriminering* i Sverige, enligt Kamali (red 2006).

Sernhede (2007) skriver att sedan 1980-talet sker globalisering som en avindustrialisering och omstrukturering i Sverige. Stora delar av industrin har flyttat till länder med lågavlönad arbetskraft medan västvärlden har fokuserat på informationsteknologi. Detta har ställt nya krav på arbetskraften. Medan behovet av högutbildade har kraftigt ökat har utbildad arbetskraft förlorat möjligheter till arbete på grund av automatisering. Detta leder till ökad arbetslöshet.

Immigranter är fortfarande en av de stora grupperna som drabbas mest av den ökande arbetslösheten, då de ofta är lågutbildade. Dessutom destabiliserade massinvandring till europeiska länder från tidigare koloniala länder eller andra utvecklade länder den tidigare givna europeiska identiteten, vilket, som ovan nämnt, ledde till en ökad osäkerhet och oöverskådlighet (a.a.: 31).

Fattigdom och arbetslöshet hotar ungdomar. Enligt statistiker fick mer än 20 procent av alla Sveriges 20- 24 åringar någon gång socialbidrag under 1996. Medan 50 procent av ungdomar mellan 18-24 år hade fast arbete 1990, var motsvarande siffra 20 procent 1995 (Sernhede 2007: 38).

Invandrarungdomar ser sig och ses ofta som både ungdomar och invandrare. Vissa av dem ser sig som andraklassens medborgare (Sernhede 2007). De lever ofta i invandrartäta områden som har dåligt rykte med kriminalitet, arbetslöshet och socialbidragsberoende. De slits ofta mellan föräldrarnas och majoritetssamhällets kultur (Kamali 1999; Lewin och Lewin B. 2003).

2.4 Ungdomsgrupper, kultur och identitetsutveckling

Lalander och Johansson ser ungdomsgrupper som identitet och symbollaboratorium. De tre viktigaste rummen för identitetsutveckling för en ungdom med invandrarbakgrund är enligt Sernhede (2007) och Kamali (1999) familjen, majoritetssamhället inklusive skolan och ungdomsgrupperna, precis som övriga ungdomar.

Kamali studerade ungdomar med invandrarbakgrund ”som befann sig i riskzonen för kriminalitet och ogynnsam utveckling”. Studiens resultat pekade på att invandrarungdomarnas inställning till samhället påverkades av följande faktorer: ”föräldrarnas inställning till det svenska samhället, föräldrarnas solidariska kontra icke-solidariska handlingar, den sociala miljön och ungdomarnas vänskapskrets” (Kamali 1999: 7, 47).

Författarna av *Ungdom, kulturmöten, identitet* (Ahmadi (red) & Carpelan. 2003) fokuserar på kulturmöten mellan de individualistiska och kollektivistiska kulturerna. Författarna utgår från skillnaden mellan den individuella och den holistiska, kollektiva kulturen samt två olika identiteter. Invandrarungdomar lever enligt författarna i en trängd situation mellan två olika kulturer och identiteter som påtvingas av familjen och samhället. De lever samtidigt i två olika världar. De upplever segregation, diskriminering och marginalisering.

I ett individcentrerat samhälle ses individen som autonom, som kan skapa sig själv. (Lewin & Lewin (2003: 141). Författarna hävdar att individen anser sig självtillräcklig och representerar ingen annan än sig själv enligt den svenska kulturen. Enligt författarna har den svenske individen en individualistisk skuldkultur som innebär att man har ett personligt ansvar för sina handlingar och inga andras, medan de invandrargrupper som jag undersöker lever i skamkultur med gruppbasead identitet, där kontrollen huvudsakligen ligger utanför individen. Asiatiska, katolska, muslimska, assyriska/syrianska kulturer är skamkulturer. Man sätter sina gränser med hjälp av förnuft och samvete i en individcentrerad kultur. Officiella institutioner är viktigare i det individcentrerade samhället, enligt författarna (a.a.: 49, 143).

Några socialpsykologer med psykologisk bakgrund berättar om independent och interdependent självuppfattningar i samband med kollektiva och individuella kulturer (Taylor, Peplau & Sears 2006: 103- 107). Enligt en forskning om mexikanska ungdomarnas självuppfattningar identifierar ungdomar sig med föräldrar och kompisar (Diaz- Loving 2005). I den gruppcentrerade kulturen är familjen, gruppen och heder viktigare.

Ahmadi (2003) skriver att i den kollektiva kulturen brukar man sätta gränser med hjälp av föräldrar, traditioner och gruppen. När familjens, traditionens och gruppens betydelse minskar, då bryr många invandrarungdomar inte sig om samhället (a.a.: 71). När man har svaga band med gruppen och familjen och när man inte kan identifiera sig med majoriteten, kan det leda till brottslighet och avvikande beteende hos invandrarungdomar. Kamali (1999) ser på gänget som en trygghetskälla för att kompensera identitetskrisen genom att skapa och reproducera en

outsideridentitet (a.a.: 81). Medlemskap i gänget och gruppen uppstår som en ”lösning” på många invandrarungdomars identitetskris, skriver han.

2.5 Ungdomsgrupper och multietniskt språk

Haglund (2004) ser ett direkt samband mellan språk och identitet. Varje språklig handling är en identitetshandling, skriver han (a.a.). Ungdomar ifrågasätter maktrelationer, sociala strukturer och ideologier genom språk, klädstil, musikstil.

Ungdomar utvecklar multietniskt språk som ofta kallas för rinkebysvenska (Straud 2004). Rinkebysvenska är ett språk som konstruerades av ungdomar med invandrarbakgrund i Rinkeby genom att blanda andra etniska ord i svenska och förenkla svenskan. Det är inte bara invandrarungdomar utan också ”etniska svenskar” som kan tala detta språk i området (Haglund a.a.). Det finns enligt Straud. (a.a.) en djupt sociopolitisk ovilja att anpassa sig till rådande integrationsprojekt bakom rinkebysvenskan. Den är en utmaning mot den dominerande diskursen. Diskurs är ”ett bestämt sätt att tolka världen” (Jorgensen & Philips, 2007: 136). Bakom rinkebysvenskan ligger en segregering bostadspolitik och brister i utbildningen och social utslutning enligt författaren (a.a.).

Fraurud och Bjvoet menar (Fraurud och Bjvoet 2004) att gruppspråk kan utvecklas på grund av vissa behov. Som fackterminologi (yrkesspråk), som hemligt språk (man talar på ett sätt så att ingen annan än gruppmedlemmarna kan förstå) eller ett språk för att stärka gruppmedlemmarnas samhörighet och identitet, och ibland som motståndsmiddel i opposition mot ett majoritetssamhälle (anti- språk). Gruppspråk kan även fylla flera av dessa funktioner samtidigt.

Språkforskningsinstitutet i Rinkeby genomförde en intervju-undersökning år 2000 (a.a.). Undersökningen gick igenom djupintervjuer med 13 högstadieelever och enkät med 46 högstadieelever. Enligt undersökningen är det framförallt högstadieelever (åldrarna 15-16 år) och främst pojkar som talar som multietniskt språk. De talar dessa språk som kompispråk, som ett gruppspråk speciellt när det inte finns några vuxna närvarande. De leker med språket. Variationen stärker gruppidentiteten. Man använder detta språk för att imponera på andra, för att få respekt av andra eller som hemligt språk. Man använder multietniska språk mot majoritetssamhället när ungdomarna upplever segregation och utanförskap. Det är ett sätt att uttrycka motstånd mot det etablerade samhället.

Enligt undersökningen säger de flesta ungdomar att de talar multietniska språk för att ha det roligt, som symbol av kamratskap, närhet och språklig kreativitet (a.a.). Alla intervjuade ungdomar är överens om att ”en god behärskning av standardsvenska är viktig för att bli delaktig i det svenska samhället” (a.a.:405). De flesta av de intervjuade ungdomarna menar att det bästa är att kunna både multietniska språk och standardsvenska. Multietniskt ungdomsspråk ses som ett uttryck för en mångkulturell identitet och en attityd mot samhället (a.a.).

Jag sammanfattar kapitel 2. ”Invandrarungdomar” har en ökande andel i det svenska samhället. Vissa av dem upplever segregation, diskriminering och marginalisering. Mötet mellan individcentrerade och kollektivistiska kulturer påverkar deras (ungdomar som har rötter i kollektiva kulturer) identitetsarbete i den globaliserande världen. Invandrarungdomar utvecklar i förorterna ett multikulturellt språk som är ett uttryck av en multikulturell identitet.

3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

Jag ser på den psykosociala integrationen som en kommunikationsfråga och därför tänker jag använda mig av olika kommunikationsteorier som stödjer varandra för att studera mitt ämne. Hur man blir invandrarungdom, kan studeras med hjälp av begreppen identitet (Mead), social responsivitet (Asplund), sociala band (Scheff) och dialog (Freire).

Kommunikation är människans samspel med omvärlden. Människan är en kommunikativ varelse som inte kan undvika att kommunicera. Hon börjar kommunicera redan som foster (Havnesköld & Mothander, 2003: 276) och fortsätter under hela livet. Identiteten skapas och utvecklas genom kommunikation. Världen blir begriplig och meningsfull genom kommunikation. Lärande och utveckling sker genom kommunikation (Säljö 2000).

Man kan se kommunikation som en ”jag och du”-relation eller som en ”jag och det”-relation. Den första formen ingår i Gemeinschaft och den andra formen tillhör Gesellschaft (Asplund, 1991:82-90). Tönnies menar att den första formen är mest ungdomlig, medan den andra tillhör förtingligade relationer. Den första formen karakteriseras av *stabila sociala band* (Scheff) och *dialog* (Freire) genom vilka den psykosociala integrationen kan förverkligas. Jag ska först förklara begreppet Gemeinschaft och Gesellschaft. Därefter ska jag skriva om identitet, sociala band och dialog.

3.1 Gemeinschaft och Gesellschaft

Jag anser att de två begreppen är mycket nyttiga för att studera socialpsykologins centrala fråga, nämligen relationen mellan individualitet och socialitet (Asplund 1983:53). Motsättningen mellan Gemeinschaft och Gesellschaft påminner om motsättningarna mellan ungdomars gruppkultur och en individualiserad vuxenvärld samt individcentrerade kulturer och gruppbaseade kulturer.

Tönnies skriver (1887/2001:18) att den intima, privata och unika samexistensen ingår i Gemeinschaft medan det offentliga livet ingår i Gesellschaft. Gemeinschaft är området där vi är med eget folk (familj, vänner och andra närmaste), Gesellschaft är det område där vi är ute med ”de andra”. Gemeinschaft är ”hemma” Gesellschaft är ”ute” som ett främmande land. Gemeinschaft är organisk, naturlig medan Gesellschaft är mekanisk och främmande. Distinktionen mellan Gemeinschaft och Gesellschaft är distinktionen mellan det naturbundna, ”organiska”, traditionella och det rationella, målinriktade, framåtsträvande (Knoll & Witt (red), 2005: 9).

Den intima relationen mellan moder och barn, mellan syskon, mellan nära vänner hör till Gemeinschaft. Släktrelation, grannrelation gemensam egendom, gemensamma vanor, gemensamma fiender, parrelation, vänskap, närhet, kärlek, trygghet tillhör också Gemeinschaft (a.a). Arbete för uppskattning och belöning tillhör Gemeinschaft och storstadsliv, nationellt och kosmopolitiskt liv som bygger på affär, industri, förmögenhet, arbete för profit, den moderna vetenskapen och skolan hör till Gesellschaft. (Tönnies, 1887/2001: 257-258).

Asplund (1991) skriver att man kan vara vänner eller fiender i Gemeinschaft men man är alltid fiender i Gesellschaft. Det råder konkurrens i Gesellschaft. Gesellschaft går utifrån antagandet autonom individ som räcker för sig själv. Den allmäktiga individen kan skapa sig själv, besitter alla egenskaper för att nå kunskap för att bestämma över sitt liv och kan förverkliga sig på egen hand. Han är en homo- economicus och bildar sina relationer med rationellt tänkande (a.a.: 52, 73, 79). Friheten är någonting som kan nås genom individuell strävan. Gesellschaft utgår alltså från förtingligade relationer mellan autonoma och atomiserade (isolerade) individer (Tönnies, 1887/2001: 56- 57). Relationer mellan människor i Gemeinschaft förvandlas till relationer mellan affärsmän där det gäller ekonomisk rationalitet, vinst och förlust i Gesellschaft (a.a.: 63-64).

Tönnies skiljer *wesenwille* (natural will) från *kurwille* (rational will). Den ena är spontan och den andra är rationell (a.a.: 239- 240). Å ena sidan är det hjärtat som bestämmer å andra sidan är det förnuftet som bestämmer. *Gemeinschaft* är ungdomlig och kvinnlig medan *Gesellschaft* är manlig. Altruism befrämjas i *Gemeinschaft* och motverkas i *Gesellschaft* (Asplund, 1991: 36). *Gemeinschaft* bygger på ”jag och du”-relationer medan *Gesellschaft* ”jag och det”-relationer. Den första bygger på *konkret socialisation* varigenom man blir en person med unika relationer medan den andra bygger på *abstrakt socialisation* varigenom man blir en rollinnehavare med opersonliga relationer. Abstrakt socialisation och konkret socialisation är två nyckelbegrepp av Asplund 1987/1992: kap 15).

Språk utvecklas först som ett *Gemeinschaft* (Tönnies, 1887/2001: 32-33-34). Tanke och handling utgör en enhet i *Gemeinschaft* medan de faller isär i *Gesellschaft* (Asplund, 1991: 79). I *Gemeinschaft* gäller gemenskapens, kärlekens språk medan ett instrumentellt språk gäller i *Gesellschaft*.

Gemeinschaft och *Gesellschaft* lever tillsammans i dialektiska relationer. Det finns en spänning mellan dessa två: ”Spänningen mellan frihetslängtan och behov av gemenskap” (Knoll& Witt, 2005:140). Knoll skriver att i gemenskap med andra människor söker man trygghet, närhet, vänskap och kärlek. (a.a.: 2005: 5). Trygghet förutsätter gemenskap men gemenskap leder ofta till beroende och underordning: Man måste följa reglerna. Man måste anpassa sig till ordningen och hierarkin för att inte bli utesluten. Friställning riskeras nytt beroende och otrygghet (a.a: 133). Det bästa enligt Knoll är : ”Frihet i gemenskap, självständighet i trygghet”. Det sämsta för honom är: ”Ofrihet i ensamhet, som i ett fängelse, och otrygghet i form av marginalisering och uteslutning” (a.a.:8).

Gemeinschaft tillhör alltså mest ungdomarnas gruppbaseade kultur som bygger på konkret socialitet med ”jag och du”-relationer, medan *Gesellschaft* tillhör den individualiserade manliga värld som bygger på abstrakt socialitet med ”jag och det”-relationer.

3.2 Mead- Asplund: Identitet och social responsivitet

Identitet beskrivs av Nationalencyklopedin (1992), som ”självbild, medvetande om sig själv som en unik individ” (a.a.: 342). Petersson (2003) skiljer mellan *individuell identitet* och *kollektiv identitet*. Han skriver att medan en individuell identitet svarar på frågan vem jag är och vem jag inte är svarar en kollektiv identitet på frågan vad vi är och vad vi inte är. Man kan också skilja mellan *subjektiv identitet*, hur man ser sig själv, och *objektiv identitet*, hur man ses av omvärlden (Ahmadi 2000: 157).

Identitet är något som inte påverkas av plötsliga förändringar men den är inte något stabilt ändå. Den moderna tänkande antog att identitet var stabil och man bara hade ett Jag. Enligt Mead är identitet förändrande och kontextberoende. Mead (1934/1995: 170) skriver att människan inte är någon från begynnelsen utan hon blir hela tiden till någon genom sina handlingar, dvs. roller. Det är mötet med den andre, interaktion och kommunikation där jaget, meningen, språk och medvetande uppstår och utvecklas. *Rollövertagande* är avgörande i denna process.

Enligt Mead interagerar barnet med gester och primitiva handlingar. Vårdaren svarar på babyn genom att imitera henne (Berg: 2003:158). Det är ett primitivt rollövertagande som leder till signifikanta symboler som kan förstås av både sändaren och mottagaren som interaktionens aktörer. Därmed uppstår meningen. Språket möjliggör att meningen utvecklar sig till medvetande. Jagmedvetande utvecklas med enskilda roller i lekens form och det leder till uppfattningen av *den generaliserade andre* som möjliggör att jaget och medvetande fullbordas. Spelet möjliggör att individen tar olika roller på en gång. Detta hjälper barnet att få en opersonlig och abstrakt uppfattning som ”en allmän och anonym motpart”, dvs. samhället som den generaliserade andre

som ett resultat av generaliserat rollövertagande (Mead, 1934/1995: 120; Aspelin 1999: 174; Trost & Levin, 2004: 70). Den generaliserade andre utvecklar sig då från barnens vårdare, föräldrarna till den nära omgivningen och den utvidgar sig med socialiseringen.

Mead studerar jaget som relationer mellan *I* och *Me* i förhållande till den generaliserade andre. Det är inte en fysisk utan en teoretisk indelning. *I* är den spontana, kreativa aspekten av jaget. *I* är individens respons eller svar på andras åsikter och det beteende man varseblir. *I* är momentant medan *Me* förändras relativt långsamt. *Me* utgör social styrning över *I*. Om *Me* inte gör detta då kan *I* inte bli kreativt. *I* agerar utifrån definitionen av situationen medan *Me* tolkar och sätter vad *I* gör i sitt sammanhang. Det är *I* som leder *Me* till förändringarna. *I* kan beskrivas som spontanitet och *Me* som rationalitet, förnuftet. *I* är pionjär och *Me* är strukturerande (Trost & Levin, 2004: 22-23, 46-47). Utan struktur ingen kreativitet, men när man satsar mycket på strukturen då förlorar man i kreativitet och vitalitet.

Jag ska försöka illustrera *I* och *Me* med hjälp av Asplunds begrepp som är *social responsivitet*. Asplund (1987/1992) skriver att människan är social dvs. sällskaplig, samhällelig. Människan är responsiv ("svarsbenägen", "nyfiken", a.a.: 33, 34) också. Respons betyder svar eller gensvar. Responsivitet stämmer överens med Meads begrepp *I* medan socialitet med *Me*. *I* och *Me* verkar i ett dialektiskt samspel med varandra. En social responsiv människa är någon som har ett starkt *I*, harmoniskt med ett starkt *Me*.

Asplund skriver att och individen eller egot är en produkt av den sociala responsiviteten och en elementär gemenskap som kommer före alla gruppbildningar kan definieras i termer av social responsivitet. Den sociala responsiviteten kommer före moralen också. Den är ett primitivt språk enligt Asplund. Språket kan inte utvecklas utan social responsivitet och den sociala responsiviteten kan fullt utvecklas genom språket. Socialpsykologin är läran om människans socialitet och responsivitet i deras dialektiska växelverkan (a.a.:31).

Enligt Asplund (a.a.: kap 15) ger disciplinerade och objektiva relationer som utvecklas genom modernitet (Gesellschaft) upphov till asocial responslöshet. Man satsar på internaliserade färdiga, opersonliga roller (abstrakt socialitet) och förlorar därmed sin socialitet och vitalitet. Interaktion tenderar att förvandlas sig till en opersonlig, jobbig repetition och meningslöshet.

3.3 Scheff: Sociala band

Den psykosociala integrationen är framförallt en mellanmänsklig process som är kopplad till sociala band och två grundläggande emotioner, nämligen skam och stolthet. Manstead (1997:248) drar fyra lärdomar av sina socialpsykologiska studier. En av dem och kanske den viktigaste är behovet av sociala band. Författaren berättar också om emotionerna skam och stolthet. Han observerar att dessa emotioner är synligare hos spanska respondenter, som har en kollektivkultur

Scheff ser sociala band som den viktigaste motivationskällan för människan. Han skriver att människan är social till sin natur och räcker inte för sig själv. Människan är ofullständig och inkomplett så länge hon saknar stabila sociala band. Man behöver en tillhörighets känsla, ett nätverk av stabila sociala band (Scheff 1994: 12). Det är inte pengar eller makt eller sex, eller karriär som är det djupaste och viktigaste motivet för människan. Det mest grundläggande mänskliga motivet enligt Scheff (1994) är människans värde i omgivningens ögon. Man blir människa genom att bygga och utveckla stabila sociala band. Bevarande av sociala band är en grundläggande mänsklig driftkraft. Banden skapas och testas hela tiden i samspel med den andre, i kommunikationen där individen är aktiv med sina tankar, emotioner och beteende. De flesta människor kan inte nå en miniminivå av stabila sociala band i det moderna samhället, skriver Scheff.

Scheff skriver (a.a.) att modernitet befriade människan från traditionella hinder som förutsatte att kollektivet var för mycket övervägande. Därmed öppnade moderniteten mycket stora potentiella möjligheter för individen, alltså för ett kreativt och spontant liv. Men å andra sidan blev individen av med sina tidigare säkra sociala band. Alla band hotas av det moderna samhället. Det finns inte något säkert socialt band. Allt är under en ständig förändringsprocess. Man är tvungen att hela tiden vara alert och anpassa sig till förändringar för att skapa och bevara sina sociala band.

Svårigheten att hantera anomin, normlöshet, ledde å ena sidan till flykten från friheten, alltså att lösa upp sin individualitet i ett kollektiv i form av nationalism, religiositet, deltagande i sekteristiska grupper mm. Å andra sidan har man institutionaliserat individualismen som en försvarsmekanism mot anomin, menar författaren. För att lindra saknaden av stabila sociala band förnekade man behovet av sociala band och utvecklade en myt om individualismen: Man skapade en myt som selfmade man som räcker för sig själv i det moderna samhället. Man undertryckte skam och stolthetskänslor som uttrycker hur mycket man behöver se sitt värde i andras ögon. Man reducerade mänskliga relationer till några instinkter som t ex undvikande av smärta eller spänning och sökande efter glädje eller tillfredsställelse. Uppfattningen av den förnuftige individen undervärderade känslornas roll i det mänskliga livet genom att fokusera på intellektet.

Skam är samlingsbeteckning för de känslor som uppstår när man ser sig negativt värderad av den äkta eller imaginära andre medan stolthet pekar på känslor som uppstår när individen upplever att han/hon värderas positivt (Scheff 1994: 91; Aspelin 1999: 97). Stolthet bygger på ömsesidig förståelse och respekt mellan kommunicerande aktörer (Aspelin a.a.:131-134).

Scheff skriver att människan söker stabila sociala band. Han fokuserar på skam och stolthetskänslan. Han menar att skam (man ser sig själv negativt värderad av den andre) kan hindra tankeverksamheten och kommunikationen och aktören drar sig från omgivningen medan stolthetskänsla leder till att kommunicerande aktörer söker återuppleva denna känsla igen (a.a.: 141). Stolthet stärker gemenskapen. *Stabila sociala* band är en process där kommunicerande aktörer förstår varandra och visar respekt till varandra. Detta kallar Scheff för *samklang*. Den verbala aspekten av samklang är i hög grad kognitiv medan den icke verbala aspekten emotionell (respekt, bekräftelse, sympati). Scheff menar att den ickeverbala kommunikationen är viktigare än den verbala. Med andra ord är emotioner viktigare än intellektet i kommunikationen.

Kommunikationen får ske i en optimalt differentierad relation i ett spänningsförhållande, menar Scheff. Annars kan det leda till antingen isolering eller uppslukning. Isolering uppstår när individer distanserar sig från varandra. För stabila sociala band behövs det en balans mellan närhet och distans enligt Scheff. Instabila sociala band överlappar alienation i mellanmänskliga relationer. Optimal differentiering stämmer överens med stabila sociala band där det gäller hög grad av samklang.

Scheff tänker att både skam- och stolthetskänsla är smittande. Skamkänsla kan verka som reglerande för stabila sociala band också enligt Scheff. Han skriver att det farliga är att inte erkänna skammen. När man förnekar sin skamkänsla kan det leda till en kronisk skamkänsla som hindrar kommunikationen. Han skriver också att en lekfull attityd och att kunna skratta åt sig själv är ett bra sätt att undvika den kroniska skamkänslan och förstärka självförtroendet.

3.4 Freire: Dialog

Sernhede (2003:206) skriver att ungdomar behöver en "icke- korrigerande" och frigörande pedagogik som tar avstånd från överförning och förmedling av vissa normer, värderingar och färdigheter. Relationen mellan invandrarungdomar och samhället upplevs som den klassiska lärare-

elevrelation där det gäller envägskommunikation. Integration blir i så fall som en assimileringprocess där invandrardommar anpassar sig till det rådande systemet. Jag anser att Freires begrepp *dialog* är viktig för en integration genom ”frigörande pedagogik.”

Freires begrepp *dialog* är en praxis som förutsätter att människan är en aktiv tänkande och handlande aktör i konstruerandet av kunskap. Han skriver att ord består av tanke och reflektion. ”Att existera mänskligt är att benämna världen, att ändra den” (Freire, 1972: 89- 90). Han menar att människa blir människa genom att säga sitt eget ord. ”Att säga ett riktigt ord är att förändra världen”. Han menar att den förtryckta människan saknar möjligheten att säga sitt eget ord utan hon säger förtryckarens ord. Freires begrepp förtryckta omfattar alla människor utom makteliterna. Men begreppet syftar framförallt på strukturen som är ett sociokulturellt och historiskt fenomen. Utifrån Freires ickedualistiska tänkande kan man säga att en förtryckt är både förtryckare och sig själv. Vi alla är förtryckta och förtryckare på något sätt. Freire skriver att den förtrycktas språk är stulet, hennes livsvärld är invaderad. Hon manipuleras av systemet. Den traditionella utbildningen menar han är en anpassande utbildning som leder till ofrihet.

Freire är en pedagog som arbetade för att utrota analfabetismen i Brasilien och han utvecklade en frigörande pedagogik som bygger på begreppet *dialog*. Dialog enligt Freire är inte bara ett tankeutbyte mellan människor utan den är en *medvetandegörande process*. Freire (1972) menar att kunskap kan och bör skapas genom dialog mellan människorna. Då skapas kunskap som en medvetandegörande (*conscientização*) process där människorna utvecklar kritiskt tänkande och skapar frigörande kunskap och identifierar sig som förtryckta människor inte mot varandra utan med varandra. Han skriver att varje äkta tänkande kan uppstå och mänskligt liv kan få mening bara genom verklig kommunikation. Utan dialog - ingen kommunikation, skriver han. Han menar att varje äkta utbildning måste bygga på dialog. Han försvarar en problemformulerande utbildning som bygger på dialog. Enligt Freire möjliggör dialog självstyrande lärande och bekämpar lärare-elevmotsättningar i utbildningen. I dialog ersätts rollerna elevernas lärare och lärarens elever med rollerna elevlärare och lärareelev. Han kritiserar förmedlingspedagogik och olika slags manipulativa och dominerande metoder.

Hans pedagogik förenar det objektiva och det subjektiva runt praxis. Han utgår inte från den ”självkonstruerande” individen utan väljer *människan med världen* som helhet. Han fokuserar på förtrycktas verklighet och intresse för att gripa hela mänsklighetens verklighet och intresse, som helhet. Dialog blir *praxis* i hans pedagogik. Med begreppet *praxis* menar han reflektion och handling som en dialektisk enhet. *Dialog kräver en stark tro på människan, kärlek, ödmjukhet, solidaritet, respekt och kritiskt tänkande. Med kärleken menar han ”ett etiskt ansvar inför den andre”* (Freire, 1972: 91). Alltså är dialog en flervägskommunikation som syftar till att nå en gemensam förståelse och gemenskap. Dialogens mål är att kunna säga sin mening. Det betyder att benämna världen utifrån sin verklighet och den fria viljan, att upptäcka möjligheten att komplettera sig själv med den andre och att kunna utveckla ett gemensamt språk. Freire nämner den klassiska utbildningen som *bankundervisning* där man förmedlar kunskap som om man sätter in pengar i banken och tar ut dessa när man behöver, som om kunskap är en och samma för alla. Han menar att då blir detta ett ytligt lärande. Han nämner traditionella lärare som *banklärare*. Han skriver att en riktig utbildning måste börja med att eliminera motsättningen mellan lärare och elev.

Här är några karakteristiker om lärare - elev relation utifrån bankutbildningen:

”Lärare lär ut medan eleverna lär in”; ”läraren vet allt och eleverna vet ingenting”; ”läraren tänker och eleverna tänks på”, ”läraren disciplinerar och eleverna blir disciplinerade”; läraren väljer kursplanen utan att fråga eleverna och eleverna anpassar sig till den, ”läraren blandar ihop kunskapsauktoritet med sin egen yrkesauktoritet, som han sätter i motsättning till elevernas frihet” (Freire, 1972: 72).

Den klassiska lärare- elevrelationen leder till *bankundervisning*. Han skiljer bankundervisningen från *dialog*. Dialog är frigörande lärande. Ju mer eleven anpassar sig i bankundervisningen, dvs. det anpassande lärandet, desto mindre utvecklar det ett kritiskt tänkande och desto längre bort hamnar man från frihet.

Människan är dömd till att bli fri, skriver han. Människan är dömd till att bli fri för människan lever i och med världen, inte bara i världen. Det är djuren som lever bara i världen. Människan har tidsuppfattning till skillnad från djuren. Hon kan skapa verktyg för att använda till medling mellan sig själv och objektet för sin handling. Hon har ett syfte. Hon har förmåga att se sitt arbetes resultat. Människan humaniserar världen och sig själv.

Hon är inte en anpassande och passiv varelse utan en aktiv varelse som förstår och förändrar världen utifrån sitt intresse. Människan har en förmåga att reflektera. Hon kan se sig utifrån. Hon är medveten om sin ofullkomlighet och strävar efter att bli en fullkomlig människa. Fullkomlighet kan nås med hjälp av gemensamt agerande som kan utvecklas genom dialog. Jag kan inte befria mig, jag kan inte befria den andre heller. Man kan frigöra sig genom att samarbeta med den andre. En fri människa är ett subjekt. Hon identifierar sig inte mot den andre utan med den andre. Att existera betyder att förändra, att producera, att besluta, att skapa och att kommunicera sig själv samt utveckla sitt eget språk (Freire, 1972).

Jag sammanfattar kapitel 3. Människan är en social och känslomässig varelse. Förnuftet, målmedel-rationalitetet räcker inte för att förklara mellanmänskliga relationer. Den psykosociala integrationen är ett identitetsproblem. Identitet utvecklas genom kommunikation varigenom Den generaliserade andre, I och Me uppstår och utvecklas och man blir hela tiden till någon.

Det mest elementära mänskliga egenskap är social responsivitet, alltså människans sällskaplighet, nyfikenhet och lekfullhet. Asplund (1987/1992:19) skriver att ”individens är en produkt av den sociala responsiviteten”. Människans största motiv är att bygga och bevara sociala band, dvs. hennes värde i andras ögon. Sociala band regleras framförallt skam- och stolthetskänslor. De reglerar närhet och distans mellan människor. Stabila sociala band karakteriseras av en samklang mellan skam och stolthet, närhet och distans, individualitet och socialitet, dvs. balansen där parterna förstår varandra och respekterar varandra. En icke erkänd skamkänsla kan leda till kronisk skam som hotar integrationen i ett samhälle eftersom den kan orsaka isolation, alienation och eskalerande konflikt.

Under utvecklingen av det moderna samhället tenderar en abstrakt socialitet, opersonliga relationer (Gesellschaft), att ersätta konkret socialitet, intima och känslomässiga relationer (Gemeinschaft). Relationer mellan subjekt domineras av ”jag och det”-relationen i Gesellschaft. Med Meads begrepp fångas jagets dynamiska, spontana, responsiva del I av Me som är jagets strukturerande del. Man identifierar sig mot den andre utan ett etiskt ansvar inför den andre. Detta leder till isolering, alienation, utanförskap och konflikter. Dialog som bygger på *en stark tro på människan, kärlek, ödmjukhet, solidaritet, respekt och kritiskt tänkande, kan leda till en gemensam förståelse och gemenskap.*

Jag ska använda mig av begreppen sociala band, social responsivitet och dialog kring hur isolation, alienation och utanförskap uppstår, utvecklas för att söka svar på hur man blir invandrare.

4. METOD

Eftersom jag vill studera invandrarungdomsgrupperingar genom att närma mig aktörernas tankesätt för att få en förståelse låter jag mig inspireras av etnografin som forskningsstrategi. Enligt Lalander & Johansson (2007: 235) lämpar etnografin sig särskilt väl för att studera ungdomsgrupper. Kvalitativa intervjuer, observationer och gruppdiskussioner är etnografins metoder. Min studie bygger på kvalitativa data. Mina insamlade data är inte ”objektivt” mätbara utan bygger på subjektiva upplevelser som jag fick genom intervjuer. De är kontextberoende. Mitt mål med denna studie är att nå en bättre förståelse om problemet. Därför har jag valt en kvalitativ metod.

Merriam (2006: 35) skriver att den kvalitativa metoden är induktiv men när hon beskriver metoden menar hon abduktion snarare än induktion. Abduktion är en syntes av induktion och deduktion. Abduktion bygger på dialektiken mellan helhet och del.

Alwood (2004) skriver att man kan sammanfatta skillnaderna mellan kvalitativ och kvantitativa ansatser utifrån tre utgångspunkter: forskningsfilosofi, forskningsprocess (kvalitativ eller kvantitativ data eller fenomen), forskningsmetod (kvalitativa och kvantitativa forsknings metoder).

Även om det kvantitativa och det kvalitativa förutsätter varandra tenderar den kvantitativa ansatsen att utesluta den kvalitativa. Den bygger på en ontologisk uppfattning som ser världen som en ordning som bygger på regelbundenheter och lagmässighet, alltså en matematiskt ordnad värld (Kvale, 1997). Människan tänks som en logisk varelse. Kvantitativ ansats bygger på statistiska data. Den förutsätter en ”objektiv” forskningsprocess som är en och samma för alla där forskarna har ett överdrivet anspråk på neutralitet.

Den kvantitativa ansatsen använder hypotetisk-deduktiv metod. Hartman (1998) skriver att ordet *deduktiv* betyder *logiskt härledd*. Man utgår från en hypotes och man provar hypotesen genom att insamla objektiva, *hårda data* (Kvale, 1997). Man testar hypotesen genom antingen naturliga eller manipulerade observationer. Stämmer observationerna med hypotesen då är hypotesen rättfärdigad. Är det tvärtom, då är hypotesen falsk och förkastas.

Den kvantitativa metoden brukar användas inom naturvetenskaper som bygger på en positivistisk kunskapsuppfattning: kunskapen och sanningen är en och samma för alla.

4.1 Abduktion och hermeneutik

Peirce (1903/1990) skriver att man inte kan nå ny kunskap genom enbart induktion eller deduktion. Induktion kan bara ge empirisk kunskap. Dessutom förutsätter induktion teorineutrala observationer men samtidigt påverkas observationer av forskarens erfarenheter, intresse, känslor mm. Deduktion ger ingen kunskap. Man kan nå ny kunskap genom abduktion, skriver han. Abduktion utgör en syntes mellan den empiriska och den rationalistiska kunskapstraditionen, mellan induktion och deduktion, mellan det objektiva och det subjektiva, den kvalitativa och kvantitativa. Abduktion bygger på dialektiken mellan del och helhet för att få kunskap. Vi människor är abdukerande varelser. Induktion bygger på sannolikhet och deduktion på nödvändighet. Abduktion bygger på rimlighet: det finns ingen absolut säker kunskap.

Vi konstruerar kunskap genom abduktion. Abduktion är pragmatismens logik enligt Peirce. James (1906) skriver att pragmatismen går i mitten av olika teorier och metoder som en korridor i ett hotellrum och möjliggör att använda alla möjliga teorier och metoder på ett rimligt sätt. Pragmatismen tar avstånd från stela regler i forskningen.

Jag anser att Asplunds metoduppfattning (Asplund 2003) stämmer överens med Peirces tankar. Asplund skriver att vetenskapsmannen har en speciell metod och ett speciellt språk men det finns inte skarpa motsättningar (dikotomier) mellan att förstå och att förklara.

Asplund skriver att distinktionen mellan vetenskaplig och konstnärlig verksamhet, eller barnsligt lärande är mycket otydlig vid upptäckternas tillfälle. Men när det gäller upptäckternas giltighet blir den vetenskapliga metoden viktigare. De flesta uppfinningar uppstod genom observation och reflexion. Barnslig spontanitet, social responsivitet, var en kreativitetskänsla vid upptäckternas tillfälle.

Enligt Asplund är forskning en individuell och social verksamhet där var och en utvecklar sin egen metod utifrån sina egenskaper. Stela regler förstör kreativitet menar han medan han (2003) skriver om Christoffer Pollhem, den svenske uppfinnaren. Pollhem lärde sig mycket snabbare än andra genom observation och reflektion (abduktion). Han begränsade sig inte till tidigare teorier och tankesätt. När Pollhem studerade en maskin försökte han förstå den genom att härma maskinen. Det är inte mycket annorlunda än att ställa sig i den andres situation för att nå en förståelse. Han håller också en viss distans, ett kritiskt förhållande under efterhärmingen. Därmed utvecklar han sin förmåga att överskrida det rådande.

Jag anser att abduktion är förenlig med det hermeneutiska förhållningssättet till vetenskap. Hermeneutik betyder tolkningslära. Om kunskap är socialt konstruerad då kan allt tolkas på olika sätt. Hermeneutik möjliggör studien av ett fenomen inifrån genom att ta empatin till sin hjälp. Hermeneutik bygger på växlingen mellan del och helhet. Hermeneutik möjliggör också en processuppfattning. Man observerar med sin förförståelse (jag ska förklara begreppet förförståelse längre fram) och tolkar resultaten med teoriernas, känslornas och erfarenheternas hjälp och med reflexion. Det bildar en snabb rörelse mellan observation och fantasi. Under processen försöker man hela tiden förstå och förklara fenomenet genom teorierna och förförståelsen medan man ifrågasätter teorierna och förförståelsen med fenomenet. Detta utvecklar sig som en *hermeneutisk cirkel*. Man kan säga att abduktion är en sort av hermeneutisk spiral (Alvesson & Skoldberg, 2008: 59).

Mitt arbete bygger på informanternas berättelser. Man kan behandla berättelser på tre olika sätt. Man kan söka en sanning bakom berättelser genom att eliminera det subjektiva. Man kan också bygga arbetet på aktörernas berättelser utan kritiska reflektioner. I det första fallet missar man aktörernas verklighet, *deras livsvärld*. Subjektiva upplevelser är mycket viktiga för socialpsykologin. Eftersom det är aktörernas upplevelser som ger deras handlingar mening och identitet så kan man inte bortse från deras subjektiva upplevelser. Forskaren måste studera fenomenet inifrån med empati. Man får alltså sätta sig i aktörernas plats för att nå en förståelse. Men om man bara följer aktörernas handlingar och berättelser, om man bara tänker med deras begrepp och tankesätt kan man bli vilseförd av deras uppfattningar. Man får skapa en väg som går i mitten genom att förena det objektiva och det subjektiva. Forskaren tolkar aktörernas berättelser alltså deras tolkningar med ett vetenskapligt språk. Giddens kallar (1986: 284) det för *dubbel hermeneutik*. Forskaren reflekterar över sin tolkning också.

Forskningen skapar en *samklang* mellan *närhet och distans* med Scheffs (1994) ord. Forskaren får aktörernas upplevelser genom att närma sig dem och hon tolkar deras berättelser med vetenskapliga teorier, som innehåller begrepp som tillhör vetenskapligt generaliserade erfarenheter.

Sammanfattningsvis ska jag göra en kvalitativ studie som inspirerades av en abduktiv metod och hermeneutisk tolkning. Jag ska försöka använda mig av olika socialpsykologiska teorier på ett pragmatiskt sätt som James beskrev ovan. Jag ska också använda mig av skönlitteratur, mina tidigare observationer, mina personliga erfarenheter mm. på ett rimligt sätt för att uppfylla mitt forskningssyfte.

4.2 Reliabilitet och validitet

Patel och Tebelius skriver (1987) att det alltid är svårt att mäta forskningens reliabilitet (trovärdighet) och validitet (giltighet) eftersom det handlar om ”mätinstrumentens” pålitlighet. I mitt fall är jag själv ”mätinstrument” för intervjuernas pålitlighet, och vetenskapligheten ligger i hur jag som forskare förberett, genomfört, tolkat, bearbetat och analyserat dessa. Patel och Tebelius (1987) menar att vetenskapligheten i kvalitativa intervjuer blir mer en etisk fråga snarare än en verifikationsfråga. I denna studie är det jag som är den främsta ”forskningsinstrument”. Jag valde ämnet utifrån mitt intresse. Jag studerade ämnet med ett visst perspektiv och förförståelse. Forskningens validering vilar på forskarens hantverksskicklighet, dvs. min kontroll, ifrågasättande och teoretisering av den kunskap som konstrueras. Kommunikation blir en viktig validitetskälla. Den uttrycker sig som rimlighet. Pragmatisk validitet, dvs. kunskapsutsagans betydelse i praktiken, blir viktigare. Jag beskriver i det följande hur det gick till.

4.3 Min förförståelse

Man möter inte världen neutralt och fördomsfritt. Man ser på saker och ting utifrån *sina begrepp, erfarenheter och trosuppfattningar*. Gadamer kallar detta för *förförståelse* (Gilje & Grimen 1995). Man har alltid ett perspektiv, en teori, även om man inte är helt medveten om dessa. Förförståelse är både en underlättande och hindrande faktor för forskningen. Man kan inte göra en forskning utan förförståelse. Förförståelse ger en riktning för forskningen. Men förförståelsen kan också fånga forskaren så att han/hon kan hamna i subjektivism. Forskningen kan då urarta till en bekräftelse av förförståelsen. Medvetenhet av förförståelsen kan både underlätta forskningen och bli en hjälp för att undvika subjektivism.

Jag är en vuxen invandrare. Det var min invandraridentitet som mest påverkade mig att välja ämnet. Förutom Sverige har jag varit i Grekland som en politisk flykting under flera månader. Jag var i Tyskland under flera månader också. Jag har varit i Paris i en invandrarförort som heter Malakoff med många invandrare med arabisk bakgrund. Jag har bott i Sverige på flera orter. Jag har bott i Tensta, en förort i Stockholm under ett år samt i Andersberg, en förort i Halmstad, i två år. Jag har varit i Göteborg många gånger. Där har jag sett Angered och Biskopsgården. Malmö är också en bekant stad i detta avseende. I Sverige, Tyskland, Frankrike, England, Kanada, Norge, Danmark mm har jag turkiskt talande vänner från vilka jag kan få information och diskutera mitt ämne. Som en nyfiken person försökte jag kontakta ungdomar i dessa orter och ville veta bland annat om deras relation till majoritetssamhället.

Jag anser att världen är socialt konstruerad. Det finns säkert en materiell värld utanför oss, men vi människor tolkar världen utifrån oss själva. Sanningen och kunskapen är socialt konstruerad. De har också en kommunikativ karaktär. Man kan göra en forskning om ”invandrarungdomar” som kan fokusera på assimilationens och anpassningens fördelar och man kan också göra en annan forskning utifrån den andra polen, alltså utifrån ett annat synsätt som är integration, ett aktivt deltagande. Mellan två poler kan det finnas många varianter. Alla dessa forskningar kan vara vetenskapliga trots deras olika utgångspunkter, synvinklar och resultat. Men jag anser att nyttan av en kunskap ligger i dess frigörande potential för människan. Jag anser att människan är dömd till att bli fri. Det är min etiska uppfattning också. Jag vill distansera mig från anpassningsstrategier för integration för jag finner dem farliga för friheten.

Av mina vardagliga observationer och berättelser av ungdomar som jag pratade med i ovanstående nämnda områden fick jag en negativ bild av integrationens möjligheter. Jag tror med dessa erfarenheter att ”invandrarungdomsgrupperingar” och invandraridentitet kan ses som ett uttryck av

motstånd mot en segregationsupplevelse som är stark och allmän bland ungdomar med invandrarrotter.

4.4 Tillvägagångssätt

4.4.1 Förberedelse för intervjuer

Jag valde att använda mig av en *strategisk urvalsprincip* där man enligt May (2001: 121) väljer ut intervjupersoner bland dem som har egenskaper som är kopplade till forskningsintresset. Jag försökte först definiera problemområdet genom att kommunicera med invandrare och infödda svenska bekanta och läsa litteratur om problemet.

Forskningen kan ses som en process från kaos till ordning, skriver Näsman, E & Eriksson B. E. (1994). Så fort jag bestämde mig att studera ungdomar och jag började fundera över ämnet hamnade jag i kaos. Läsningen av litteratur ökade min osäkerhet. Alla mina tidigare kunskaper och erfarenheter tonades ner. Jag skrev min förförståelse efter att jag läste några böcker om ämnet.

Jag valde en ung kille, här kallad Baris som *nyckelinformant* (Weiss 1995: 20). Han är 17 år gammal, studerande på gymnasiet, med turkiska rötter och föräldrar som är kompisar till mig. Han säger att alla hans nära kompisar har invandrarrotter. Detta fann jag intressant eftersom han bor på ett område där ”etniska svenskar” inte är minoritet. Hans föräldrar trivs bra i Sverige. De är högtbildade och verkar vara välintegrerade med fast jobb, flytande i svenska och bra inkomst. Han har en äldre bror som har fast jobb som civilingenjör. Varken familjen eller Baris har någon religiös tro som kan skilja dem från det svenska samhället. De är inte heller nationalister. Han går samhällslinje, trivs bra i skolan och är intresserad av samhällliga frågor.

När jag frågade honom om han kunde delta i min studie som informant svarade han att det kunde bli intressant för honom. Han sa också att han trodde att hans kompisar kunde ställa upp. Därmed bestämde jag mig för att begränsa min forskning till invandrarungdomar mellan 16 och 20 år gamla.

Min forskning bygger på läsningen av litteratur och *semistrukturerade intervjuer*. Kvale skriver (1994) att intervjuer kan kategoriseras som *strukturerade*, *ostrukturerade* och *semistrukturerade*, med andra ord standardiserade, semistandardiserade och ickestandardiserade. Strukturerade intervjuer går enligt bestämda frågor. Intervjuaren bestämmer frågorna på förhand och intervjupersonen svarar på dem enligt ordningen. Ostrukturerad intervju följer teman. Man gör teman och frågorna bestäms under intervjuens lopp. Semistrukturerad intervju går i mitten. Man bestämmer temat och huvudfrågorna. Man förbereder möjliga följdfrågor också. Intervjun går både enligt temat, tänkta frågor och interaktionen mellan intervjupersonen och intervjuaren.

Jag förklarade mitt syfte och etiska regler rörande informanternas skydd som informations-, samtyckes-, nyttjande, och konfidentialitetskrav, till den 17-åriga killen, Baris. Det gjorde jag till mina andra informanter också: Deltagande var helt frivilligt. Han kunde när som helst avbryta sin medverkan utan att förlora någonting. Forskningen kom inte att göra någon seriös negativ konsekvens för mina informanter och det insamlade materialet skulle bara användas för forskningsändamål. Vi kom överens. Baris sa att han skulle berätta om detta för sina kompisar. Jag har anonymiserat informanternas verkliga namn och vissa detaljer för att försvåra identifieringen utav respondenterna.

Följande frågeställningar utgjorde teman för intervjuer:

Vad är det som drar vissa ungdomar med invandrarbakgrund till varandra?

Varför distanserar de sig från den traditionella svenskheten?

Vilka ”vi” - känslor utvecklas inom sådana invandrarungdomsgrupper?

Teorin kan skärpa forskarens uppmärksamhet som Lalander & Johansson (2007) skriver men den kan också verka som skygglappar om man ser på världen genom bara teorin. Jag förberedde intervjuguiden med tanke på att ta en så öppen inställning som möjligt.

Efter att jag skrivit intervjuguiden provintervjuade jag två killar i telefonen för att precisera mina frågor. De är 13 och 20 år gamla och är söner till mina vänner som bor i Skåne. Dessa provintervjuer ökade också mitt självförtroende. Jag började intervjua den 17-årige Baris genom Messenger. Messenger (msn) är ett känt Internetprogram genom vilket man kommunicerar med varandra. Eftersom han hade ont om tid kunde vi träffas på Messenger sent på kvällen.

4.4.2 Genomförandet av intervjuer

Den första och andra intervjun var de svåraste för mig. Båda intervjuerna skedde sent på kvällen. Vi skulle träffas vid 21-tiden men det dröjde. Baris var ute med sina kompisar. Efter att jag ringde honom flera gånger lyckades vi börja samtala den 20 november 2007, kl. 23.50. Han var trött för han jobbade efter skolan. Därefter träffade han sina kompisar. Jag valde att kommunicera på svenska för att slippa översättningen. Intervjun skedde skriftligt. Därmed slapp jag skriva ner samtalet också. Jag visste att han var ganska snabb på att skriva på msn.

Intervjuerna på msn ägde rum utan att vi såg och hörde varandra. Man förlorar då möjligheten att kommunicera med gester, miner, tonfall osv. och begränsar sig till verbal kommunikation. Man kan inte se omgivningen som påverkar kommunikationen. Maltén (1998) skriver att bara sju procent av budskapet överförs med hjälp av ordet och minst 70 procent av kommunikationen är helt icke-verbal. Det finns en stor nackdel med kommunikationen på msn. Man försöker komplettera vad som saknas genom att föreställa sig motpartens rum, gester, miner. Du kan också tolka varför motparten skriver sakta eller snabbt. Man kan också uttrycka sig genom att skicka olika färdiga tecken som visar olika känslor som glädje, oro, sorg, skratt mm. Fördelen med samtalet på msn är att man kan ha trygghet på msn om man är van vid att chatta. Du syns inte och det är lugnt. Du kan också läsa det tidigare samtalet på skärmen. En annan fördel med samtalet på msn är att msn erbjuder en struktur som ordnar kommunikationen. Du kan skriva medan din samtalspartner skriver.

Johansson (2005) skriver att en intervju är en maktkamp. Alla mellanmänniska interaktioner brukar äga rum som maktkamp enligt henne. Jag håller med henne i stort sett. Ändå försökte jag undvika maktkampen genom att ta empatin till hjälp. Det var ju jag som bestämde frågorna i intervjuerna. Åldern var kanske också en maktfaktor. Jag var mycket äldre än mina informanter. Mina informanter från Stockholm kallade då och då mig för farbror. Man kunde då tänka sig att de var underordnade. Jag tror att stolthetskänslan av att hjälpa en studerande som är lika gammal som deras pappor utjämnade maktrelationen och intervjuerna ägde rum i en vänlig atmosfär där informanterna kände sig trygga. Jag sa att jag ville lära av dem.

I början av den första intervjun var Baris försiktig. Han svarade sakta. Efter ett tag började han skriva mer och mer spontant. När vi slutade intervjun sa han att det var intressant för honom för att han därmed fick möjlighet att reflektera över sig själv. Det var uppmuntrande för mig.

Jag förberedde nya intervjufrågor varje gång efter reflektion över de tidigare intervjuerna.

Den andra intervjun var lite svårare för mig. Den ägde rum dagen efter. Han hade dålig med tiden. Han skulle plugga för tentamen. Han kunde fixa tid för intervjun sent på kvällen. Jag fick en negativ känsla som att han inte verkade lika entusiastisk som tidigare. Hans svar var långsammare. Han

använde inte lika många glädjetecken på Messenger denna gång. Däremot sa han att hans kompisar kunde träffa mig. ”De är ofta hjälpsamma” sa han. Han frågade hur många jag ville intervjuas och ”tre till fyra ungdomar går bra” sa jag.

Efter två intervjuer med Baris på msn åkte jag till Husby Stockholm, för att träffa Baris kompisar. Området Husby och Akalla var redan något känt för mig. Jag hade varit där flera gånger tidigare. Under min sju dagars vistelse i Husby för intervjuer observerade jag Husby Centrum, bostäderna, affärerna i centrum, tunnelbanan, ungdomsgården. Jag observerade människornas klädstil, hudfärg, prat med varandra och jämförde dem med mina observationer i södra delen av stan där ”etniska svenskar” är i majoritet. Jag observerade ett ungdomsbibliotek där Baris jobbade. Jag deltog i en massdemonstration mot regeringens bostads- och integrationspolitik i Husby Centrum. Jag pratade också med några människor som åkte tunnelbana om området, om de kände sig svenska mm. Detta hjälpte mig att formulera mina nya intervjufrågor.

Den tredje intervjun ägde rum i Stockholm. Jag träffade Baris i staden på lördagen den 24 december och sökte en lugn plats. Jag hade min bandspelare med mig. Det var svårt att hitta en lugn plats för intervjun. Vi bestämde oss att sitta på ett kafé i Kulturhuset på Sergels Torg. Vi blev tvungna att flytta till en lugnare plats strax utanför kaféet. Han verkade inte lika optimistisk som förut huruvida han kunde övertala sina kompisar att delta i min studie. Detta tillskrev jag hans dåliga humor och jag försökte uppmuntra honom. Dagen efter var hans tre kompisar i hans hem. Det var på kvällen. Alla tre verkade pigga och vänliga.

Vi började ett gruppsamtal hemma hos Baris. Eftersom han i intervjun sade att de ofta träffades hemma hos honom tänkte jag att Baris hem kunde bli en trygg miljö för intervjun. Gruppsamtal var bra för att skapa en vänlig atmosfär mellan oss. Därefter intervjuade jag två av dem en efter en. Jag intervjuade Robert hemma hos Baris. Jag intervjuade Massoud hemma hos Baris pappa. Massoud är Baris äldsta kompis i gruppen och Baris sa att Massoud hade bra kontakt med hans (Baris) pappa. Intervjun ägde rum i vardagsrummet medan Baris pappa och hans vän satte i köket. Massoud verkade känna sig bekväm under intervjun.

Den tredje killen, Newroz, sade också att han var beredd att fortsätta. Jag kunde inte intervjuas honom i Stockholm på grund av brist på tid. Jag fick hans telefonnummer. Vi bestämde oss för att gå vidare genom telefon och Messenger. Vi försökte först chatta på Internet två gånger men det gick inte. Han hade ingen egen dator och var tvungen att låna sin brors dator men eftersom hans broder var en studerande som behövde datorn för sina hemarbeten kunde vi inte chatta länge. Därför bestämde vi oss för att telefonera men jag saknade högtalare i min telefon för att kunna spela in samtalet. Jag löste problemet med hjälp av ett program på Internet som man kan gratis ringa med. Det var lite jobbigare men jag kunde spela in samtalet med hjälp av datorns högtalare.

Därefter bestämde jag mig för att intervjuas två syskon som bor i en mellanstor stad i Sverige. Det var deras mor som rekommenderade dem till mig. Hon är min kompis. Hon berättade om sina barn med anledning av min forskning och jag tänkte att det kunde bli intressant att intervjuas dem. Ett av hennes barn är en tjej på 17 år och den andra är en kille på 19 år. Det var speciellt intressant för mig eftersom min studie skulle begränsa sig till bara killar. Syskonen växte upp i en annan miljö där svenskar är i överväldigande majoritet. Jag åkte hem till dem och intervjuade dem i hemmiljö. Först började jag intervjuas tjejen medan killen var på jobb. Intervjun ägde rum i vardagsrummet. Mamman var i köket. Därefter kom killen från en lång arbetsdag som varade i 13 timmar och han svarade på alla mina frågor trots att han var trött.

Den sista intervjun ägde rum på julafton som en skriftlig gruppdiskussion på msn mellan mig, Massoud, Robert och Baris. Jag började genom att skicka min sammanfattning av intervjuresultat ditills genom att klippa och klistra på msn och fick deras svar om resultatet.

Alla sex informanter var mycket vänliga och de flesta var pratsamma. Det verkade som att de fann studien intressant och de uppfattade sitt deltagande som en form av solidaritet. Jag fann dem ganska ärliga medan de pratade. Jag lyssnade på intervjusamtalen och läste texterna flera gånger och då och då ringde jag mina informanter flera gånger för att tydliggöra vissa punkter av deras uttalanden som antingen var vaga eller otillräckliga för mig.

Bland föräldrarna pratade jag med Baris föräldrar och Yeliz och Taylans mor. Jag pratade speciellt om Baris, Yeliz och Taylans tid på dagis och deras grundskoletid. Jag försökte komplettera ungdomarnas berättelser med föräldrarnas.

Jag uppträdde inte som en överdriven neutral person under intervjuerna men jag försökte också handla så att intervjupersonen kunde framföra sina ord i trygghet, spontant och fritt. Man brukar svara för att skapa en önskad självbild under interaktionen. Detta kallar Goffman för intrycksstyrning (Goffman 1959/1994). Invandrarintervjupersonernas strävan under gruppsamtalet att dölja sin underlängsenhetskänsla mot infödda svenskar var märklig. Jag ställde också kritiska frågor, till exempel när jag försökte få bättre svar om hur konflikten mellan Newroz och poliserna hade gått till (se kap 6.3). Jag var i en elevroll som aktivt försökte lära av sina informanter. Jag undvek kränkande frågor under intervjuerna.

Jag ringde alla mina informanter flera gånger för att tydliggöra vissa punkter av deras uttalanden som antingen var våga eller otillräckliga för mig. Jag mejlade intervjuresultatet till alla mina informanter. Det var bara Baris som gav sina kommentarer.

Jag gjorde sammanlagt 10 intervjuer med ungdomarna mellan den 20 november 24 december 2007 . Varje intervju varade mellan 45 minuter och 1,5 timme.

4.4.3 Analys av intervjuer

Merriam skriver (1994: 133) att man börjar analysera redan från datainsamlingen, exempelvis vid den första intervjun. Jag försökte analysera en bok som heter *Ett öga rött* (Khemiri 2003) innan jag började intervju mina informanter. Boken handlar om en ungdom som är född i Stockholm i en förort och går i 9:an. Boken är en livsberättelse med fokus på identitetsarbete. Jag valde boken för att den innehåller en inifrånbeskrivning av en invandrarungdoms förhållande till Sverige och det svenska. Detta hjälpte mig att gå in i djupare och känna mig bekväm i området.

Jag analyserade varje intervju i efterhand. Intervjun var en abduktiv process där jag hela tiden växlade mellan information och fantasi (reflexion), hypotesbildning och hypotesprövning. Varje ny intervju byggde på analysen av tidigare intervjuer. Analysen pågick också under intervjuerna.

5. RESULTAT

Alla mina unga informanter känner sig hemma i Sverige. Fyra, varav en är religiös muslim, bor i en förort till Stockholm och två är från en mellanstor stad. Jag har mött utanförskapskänsla och invandrarentitet hos fyra killar. Den femte killen (Massoud) känner sig ofta som svensk men han känner sig som invandrare i sin invandrarkrets. Mina manliga informanter känner sig mest hemma med invandrarkompisar. En tjej säger att hon är turk men hennes turkiska identitet skiljer inte henne från andra svenskar. Jag märkte inte någon utanförskapskänsla eller ”vi och dem”-känsla hos henne. Det verkar som om hon är välintegrerad i samhället med sin turkiska identitet. Ingen av mina informanter minns någon erfarenhet som invandrare på dagis. De minns utanförskapskänslan från och med grundskolan.

Mina manliga förortsinformanter talar slang med varandra. Detta kallar de ”Akalla-svenska”. Området Akalla-Kista är en del av deras identitet. De känner sig hemma i Akalla. De känner sig mest som ”förortare” eller ”Akallare”. Rapmusik är ett gemensamt intresse hos mina manliga informanter. Taylan talar också slang trots att han lever i en annan miljö än förort. Han lyssnar också på rapmusik.

Mina förortsinformanter kände en sorts utanförskapskänsla vid ungefär 9–10 årsålder. Taylan, som bor i en mellanstor stad, minns inte exakt när han började känna utanförskapskänsla. ”Det kan vara tidigare”, säger han. Alla fyra började känna sig annorlunda än andra och gick in i invandrargrupper och utvecklade slang, tuffhet, bus.

Nu ska jag presentera mina intervjupersoner och därefter berätta om hur de skiljer sig som ungdomar från vuxna, som invandrarungdomar från svenska ungdomar och det svenska samhället. Jag ska berätta om hur de började se sig som invandrare, hur de ser på relationer till familjen, hur de ser på integration samt om deras kön, klass och politiska uppfattningar.

5.1 Presentation av intervjupersoner

Fyra killar från en invandrarungdomsgrupp i Stockholm

NEWROZ: Han är 19 år gammal, har läst färdigt gymnasiet (el- teknik) och jobbar som lärling som elektriker. Newroz läste i särskola från och med 7:an. Båda föräldrarna kommer från kurdiska delen av Turkiet. De kom för 27 år sedan. Han är näst yngste barnet i familjen och har 5 syskon varav fyra bor tillsammans med föräldrarna. Hans storebror och storasyster studerar på högskolan. Han är religiös. Newroz säger att han inte har haft svenska kompisar och vill gärna ha svenska kompisar men har inte mött någon svensk som han kan bli kompis med. Mamman är sjukskriven dagisläsare. Pappan är bilmekaniker och taxichaufför (på helgerna). Föräldrarna är också religiösa. Han är född i Skarpnäck, flyttade när han var tre år gammal till Husby där han gick på dagis och i grundskolan. Han läste på gymnasiet i Stadshagen och är intresserad av fotboll.

BARIS: Han är 17 år gammal och är gymnasieelev i årskurs tre på samhällsvetarlinjen. Han jobbar 18 timmar i månaden på ett bibliotek. Baris föddes i Hjulsta i Stockholm och gick på dagis och i grundskolan årskurs 1-2 i Hjulsta. Därefter flyttade familjen till Kista, bl.a. för att deras barn skulle lära sig bättre svenska. Mamman är läkare och har egen klinik. Pappan är arbetare och har hög utbildning från Turkiet. Bägge föräldrarna kom till Sverige som politiska flyktingar från Turkiet på 80- talet efter militärkuppen. Baris har en äldre bror som bor tillsammans med honom. Pappan och mamman skilde sig när Baris gick i grundskolan årskurs 2. Nu bor han med sin ensamstående mor. Pappan bor i närheten i Husby. Baris är intresserad av rappmusik, samhälleliga frågor och tränar boxning. Han saknar religiös övertygelse.

MASSOUD: Han är 18 år gammal. Baris och han är gamla kompisar redan från 2:an. Han föddes i Stockholm och gick på dagis samt i grundskolan i Kista. Massoud studerar nu på gymnasiet i Jakobsberg och läser det samhällsvetenskapliga programmet. Föräldrarna kom från Iran för ungefär 22-23 år sedan. Han minns inte varför föräldrarna flyttade till Sverige. Pappan och mamman är skilda. Massoud lever med sin ensamstående mor i Husby och har avslutat relationen med sin pappa. Han vill utbilda sig till polis, tränar brottning och har ingen religiös tro.

ROBERT: Han är 18 år gammal och går på gymnasiets sista årskurs med inriktning på handel. Han jobbar på deltid också. Han föddes i Tensta, gick på dagis i Spånga där svenska barn var i majoritet och gick i grundskolan i Kista där svenskar och invandrare var ungefär lika många. Han tänker utbilda sig till polis. Han var en av två ledare i invandrargruppen där Baris och Massoud var med. Föräldrarna har syriansk bakgrund och kom från Syrien för ungefär 27 år sedan. Mamman jobbar som tandsköterska och pappan som direktör i en firma. Pappan började jobba som vanlig arbetare. Robert är kristen men inte religiös. Han är intresserad av bilar.

Alla bor i samma område som inbegrips i stadsdelen Kista. De kallar sin förort även för 164, som är postkoden i området. Kista är deras hem. Alla identifierar sig starkt med Kista. Alla känner en känsla av att tillhöra Sverige. Alla är osäkra om sina identiteter.

Två syskon från en mellanstor stad:

YELIZ: Hon är 17 år och är gymnasieelev i årskurs två. Hon har alltid bott i samma område där svenskar var i majoritet. Hon läser programmet Handels och turism. Föräldrarna kom till Sverige som politiska flyktingar. Pappan och mamman är skilda. Yeliz gick på ett dagis där ”invandrabarn” var mycket få. Hon bor med sin mamma och äldre bror och har spelat handboll sedan hon var 6 år gammal. Yeliz är en bra spelare. Hon har dyslexi men klarar sig bra i skolan. Yeliz umgås med lika många svenska ungdomar som invandrare. Hon saknar religiös tro och har en svensk pojkvän.

TAYLAN: Han är 19 år och bor med sin ensamstående mamma. Taylan har läst färdigt gymnasiet i medieprogrammet. De flesta av hans kompisar är invandare. Han har nära svenska kompisar också som ofta umgås med invandrare. Han jobbar nu som truckförare. Taylan prövade på olika idrotter bl.a. boxning, handboll och volleyboll. Han känner sig som turk men umgås inte med turkiska ungdomar.

De två syskonen växte upp i en miljö där svenskar var i överväldigande majoritet och där har de inte upplevt någon invandrarfientlighet.

5.2 Syn på ungdomlighet

Massoud menade att ungdomar ofta handlar mer spontant än vuxna: ”De tänker oftast att om de gör ett fel här eller där kommer inte något hända. De kan lättare göra slut med en flickvän eller pojkvän än vuxna. När man är äldre måste man ta större ansvar och tänka på konflikterna.” Taylan sa att ungdomar alltid vill ha det kul.

Mina informanter menade att ungdomar är mer nyfikna, mer öppna och mer solidariska än vuxna. Robert tog sig själv som exempel: ”Jag är snäll, omtänksam, lojal och vill att alla ska må bra innan jag mår bra”. Baris och Yeliz pekade på ungdomarnas behov och vilja att lära sig av varandra.

Baris pekade på livets oförutsägbarhet för ungdomar under den sista intervjun (gruppdiskussion):

Många saker är första gången för ungdomar, vilket gör att man fortfarande lär sig mycket om sig själv. Det kan kännas som otryggt för att man inte vet, men kanske spännande också. Livet är nog ofta mer omvälvande för en ungdom. Jag föreställer mig vuxenlivet som lite lugnare, lite "tråkigare". Det finns nog både fördelar o nackdelar med det.

Massoud och Robert menade att de höll med om Baris ovanstående påstående.

5.3 Syn på invandrarungdomar som vi – känsla

Mina informanter är osäkra vad gäller tillhörighetskänslan. Ungdomarna från Stockholmsförorten känner sig som "förortare". Massouds och Roberts Messenger adress har förorten Kistas postnummer, 164.

BARIS: Jag känner mig som varken fullkomligt turk eller svensk. Jag känner mig som främling både i Sverige och i Turkiet.

NEWROZ: Mitt hemland, de är rasister. De säger att jag är svensk.

Han känner sig som en "förortare".

Robert säger att han är syriansk men han känner sig hemma i Sverige. Han säger att han inte kan leva i "hemlandet":

När jag kommer till Sverige säger jag: "Äntligen hemma!"

Massoud säger att han känner sig som svensk men att han känner sig som invandrare i sin invandrarkrets. Eftersom han bor i invandrarförorten Husby är det svårt för honom att undvika att känna utanförskap och främlingskänsla. Alla killar har en vi-uppfattning gentemot de-uppfattningen.

Jag har inte sett någon vi-känsla mot svenskar hos tjejinformanten (Yeliz). Hon säger att hon är turk och inte halvsvensk men hon känner inget utanförskap. Hon säger att hon är turk eftersom föräldrarna kommer från Turkiet och för att hon har släktingar i Turkiet. Hon fortsätter:

YELIZ: Om man har turkiska föräldrar och känner sig hemma i Turkiet, då är man turk.

HAMZA: Känner du dig hemma i Turkiet?

YELIZ: Nej. (Hon skrattar förvånat). Jag kan inte bra turkiska. Folk i Turkiet märker att jag kommer från ett annat land. Där säger folk att jag är svensk.

Hon säger dessutom att hon inte någonsin har upplevt utanförskap som invandrare:

Jag har hittills sagt att jag kommer från Turkiet och ingen har frågat något mer.

Hennes bror, Taylan, säger att han är turk men han känner sig inte hemma i Turkiet.

Mina manliga informanter tenderar att se på invandrarungdomar med en ganska positiv inställning. Det verkar som om invandrarungdomar har flera goda egenskaper.

Baris: ”Invandrare är öppnare för nya relationer”. ”Invandrare är modigare” (Taylan). Robert menar att invandrarungdomar är ”mer djuriska än svenskar”, alltså de är mer oblyga och tar mer plats än svenskar, hörs, syns osv.

MASSOUD: Invandrare är mer generösa. När vi lånar pengar av varandra behöver vi inte betala tillbaka småsummor. Det kan nå upp till 50 kronor. Invandrarungdomar kan känna ansvar inte bara för dig utan för dina släktingar också... Invandrarungdomar är hederligare än svenskar. De bråkar inte med varandra. Men när en invandrare bråkar med sin kompis tar det lång tid att bli kompisar igen. Invandrare är kärleksfulla.

Alla mina informanter säger att invandrare är underordnade och diskrimineras i Sverige. Robert och Massoud menar att invandrarungdomar har mindre resurser än svenskar. De är stämplade som kriminella och diskriminerade, speciellt på arbetsmarknaden och i polisens ögon.

NEWROZ: Vi är annorlunda än dem. Man känner sig inte bekväm med dem.

5.4 Syn på svenskar som de- känsla

Alla mina informanter försöker undvika att generalisera människor. Det finns goda och dåliga människor överallt, säger de. Yeliz har ingen de-känsla om svenskar. Däremot tenderar killarna att ofta tillskriva svenskar negativa egenskaper.

”De är kalla och tysta” (Taylan). ”De flesta svenskar jag har sett är inte öppna för nya relationer” (Baris).” De är lite mer individualistiska. De tänker först på sig själva och därefter på andra” (alla manliga informanter). ”De ser sig ett steg högre” (Massoud-Robert). ”De tror att Sverige bara är deras land och de vill att invandrare ska anpassa sig till dem. De lever på sina efternamn; de behöver inte satsa speciellt mycket; de har flera möjligheter för att hitta bra jobb” (Massoud). ”De har för disciplinära relationer. De har till exempel strikta måltider, de lägger sig enligt bestämda tider, de skrattar och pratar inte med mat i munnen” (Massoud). ”Svenska barn är ofta snälla och lydiga på dagis” (Robert).

Robert säger att svenskar brukar se invandrarungdomar som kriminella. Både Massoud, Robert och Newroz säger att polisen stoppar invandrarungdomar trots att de inte gör något fel. Jag frågar Newroz om han någonsin missuppfattat någon behandling och tolkat den som invandrarfientlig. Han svarar direkt att det hände nyligen. Han berättade om en arbetskonflikt på grund av ett missförstånd på praktikplatsen. När jag pratade med honom förstod jag att sådana missuppfattningar även kunde ta provocerande former (se kap 6.3).

5.5 Hur började de se sig som invandrare?

Som jag nämnt ovan började alla mina informanter se skillnaden mellan invandrar- och svenska ungdomar när de var i grundskolan. Ingen minns diskriminerings- eller utanförskapskänsla på dagis. Baris, Robert, Newroz, Massoud och Taylan började se sig som invandrare när de var i grundskolan. Ingen informant minns någon negativ särbehandling på dagis eller i skolan.

Robert försöker förklara hur grupperingen som invandrare och svenskar utvecklas, utifrån egen erfarenhet som en "förortare". Han menar att barnen börjar skiljas som svenskar och invandrare redan på dagis. Svenska mödrar rekommenderar sina barn undvika att leka med busiga pojkar. Busiga pojkar är ofta invandrarpojkar för invandrarpojkar är ofta tuffa pga. sina uppfostran. Därmed skiljs svenska och invandrarpojkar gradvis från varandra. Invandrarpojkar matchas med varandra och därför blir de ännu busigare. Därmed börjar en gruppering och "vi mot de"-uppfattning att utveckla sig. Robert säger:

Man söker respekt och uppmärksamhet. Man vill bli sedd. Om man betar sig på samma sätt som andra, då är man osynlig. När man gör farliga och dumma saker, då är man synlig. Ditt namn är stort på gatan även om du är en tönt i skolan.

Baris mamma säger att han såg sig som en svensk i grundskola 1–2. Baris började känna sig som invandrare när han gick in i en invandrargrupp i Kista. I och med att han gick med i gruppen minskade han sina kontakter med svenska ungdomar som han tidigare umgicks med. Han märkte att turkar ansågs som aggressiva och likgiltiga för skolan. Han tog gärna över den tillskrivna rollen. Han ville ha respekt och uppmärksamhet och tänkte att han kunde få respekt inför svenskar genom att bli en hotfull ungdom.. Han till och med kallade sig själv för lite av en "narcissist" (respondentens ordval). Baris började också skriva rap-texter om förorten. Han började också "spela tuff". Han var en av klassens bästa innan han gick in i gruppen och han brydde inte sig om läxorna längre. Både han och Massoud gick in i gruppen för att få uppmärksamhet och respekt. De sympatiserade med gruppens tuffa framstående figurer. En av de två figurerna var Robert. Medlemskapet i invandrarungdomsgruppen bidrog till att en vi- och de- känsla som invandrare stärktes.

Newroz slog sin lärare när han var i sjuan och skickades till en särskola. Han säger att det är mest det språk han lärde sig i Akalla skiljer honom från svenska ungdomar. Baris säger att hans brytning med svenska ökade efter att han gick in i invandrarungdomsgruppen.

Taylan och Yeliz säger att de alltid visste att de var turkar men de inte hade någon uppfattning som att de var annorlunda än andra.

Att skickas till svenska som andraspråk eller "testas varje år för att se om man hade kvalifikationerna för att gå på svenska som modersmål" (Massoud) blev en vändpunkt för Baris, Robert och Massoud för att förstå att de var invandrare.

I alla mina informanternas hem talades ett annat språk än svenska. Alla lyssnade på sagorna på hemspråket. Men tvåspråkighet skiljde dem inte från andra barn enligt deras uttalande.

YELIZ: Hemma pratade vi på turkiska och på dagis pratade vi på svenska och det var helt normalt. Jag tänkte aldrig på att vi var annorlunda än de andra barnen.

Baris säger att de kan tala ett hemligt språk så att ingen annan utanför gruppen kan förstå. Mina förortsinformanter började lära sig slang av varandra och i den närmaste miljön. Hamon, till exempel, lärde sig det först av sin äldre bror. De säger att de fortfarande talar slang men inte lika ofta som tidigare.

HAMZA: Kan ni ge ett exempel på slang?

ROBERT: Bre. Len. Guzz. Yau. Walla.

HAMZA: Hemliga ord?

ROBERT: Vi kan lägga till *isch* i slutet till exempel. Vad görissch... Vad händerisch. Svenskar kommer inte att förstå det.

HAMZA: Gör ni det bara mot svenskar?

ROBERT: Ungefär. Ofta mot svenskar.

NEWROZ: Det finns ett särskilt ord i Akalla till exempel: OR, *operationell rymning*. Grabbar ska vi oa? (Han säger det på ett snabbt och konstigt sätt.). Det betyder att om vi ska smyga därifrån, komma bort därifrån. Det finns mycket slang som bara används här. Postnummer till exempel. 164. Ska vi tagga: Ska vi gå? I Norsborg är de annorlunda. Deras slang är helt annorlunda från vårans. I Norsborg är det många turkar och de kan till exempel säga: Ska vi gitta?

Baris ger följande exempel på slang:

Bre: Används som en förstärkning och ger tyngd åt en mening.

"Fan, är du galen bre?"

Len: Det liknar bre. Tjänar samma syfte.

"Shoo, va gör du len?". Shoo betyder hej.

Guzz: Kommer från turkiskan, och betyder tjej, flicka:

"Shit, kolla den fina guzzen!"

Walla, från arabiskan, betyder "jag lovar". Ursprungligen muslimskt.

"Walla han är bäst!"

Jag frågar Taylan som inte är en förortare: "Vet du vad guzz, len, gitta, shoo betyder?" Han skrattar. "Det vet jag säkert". Han säger att hans svenska kompisar också lyssnar på rapmusik och talar slang.

Slang, multietniskt språk och möjligen populärkultur har ökat utanförskapskänslan enligt Baris. Jag frågar Taylan om hur man kan bli av med utanförskapskänslan. "Genom att träffa invandrare" blir hans svar.

Mina informanter sa att media skapar en negativ bild av invandrare som påverkar ungdomar med invandrarbakgrund. Detta skapade en utanförskapskänsla hos några mina informanter.

5.6 Relation till föräldrar

Jag märkte att föräldrarna spelar en viktig roll i barnens tillhörighetskänsla. Det verkar som om relationen till föräldrarna starkt påverkade barnens självuppfattning. Föräldrarna ville att deras barn skulle leka med svenskar och därmed lära sig majoritetsbefolkningens regler och traditioner. Ingen hindrade sina barn från att kontakta svenska barn. Baris föräldrar flyttade till Kista för att deras barn skulle lära sig språket bättre. Mina informanters föräldrar uppfostrade sina barn enligt sina kulturer. Yeliz, Taylan och Baris är ateister medan Newroz är en religiös muslim på grund av föräldrauppfostran.

Jag frågade Yeliz mamma om Yeliz och Taylans tidiga medvetenhet om sina turkiska rötter. "Det var jag som hela tiden sa till dem", svarade hon: "Ni ska veta att vi kommer från Turkiet."

Religionen verkar vara en åtskiljande faktor när det gäller "vi och de"-uppfattningen. Även om Baris, Taylans och Yeliz föräldrar är ateister var de känsliga när det gällde religionsundervisningen. De ville inte att deras barn skulle bli kristna.

Baris pappa berättade om ett fall: Han fick veta att Baris inte var bjuden på mat hos sin kamrat medan hans kamrat åt sin mat. Baris väntade i rummet medan hans kompis höll på att äta i köket. Baris pappa uppfattade detta som kränkande och sa åt Baris att han inte skulle gå hem till kompisens längre. Jag frågade Baris om detta. Han mindes inte vad pappan sa om detta. Men han mindes fallet:

Jag fann inte detta konstigt då. Det bör vara så, tänkte jag. Jag skulle nog reagera på ett annat sätt just nu.

Baris föräldrar och hans äldre bror spelade en aktiv roll för att påverka Baris så att han skulle sluta med busigheten. Föräldrarna samarbetade med skolmyndigheterna.

Massoud säger att han fick en uppfostran som gynnade självständighet och snällhet. Den påverkade honom att bryta med den tidigare gruppen som styrdes av två killar och började göra farliga grejer.

Roberts föräldrar var mycket ledsna för att deras barn var likgiltiga för skolan och gjorde olagliga saker. Yeliz och Taylans mor utövade också en stor påverkan över sina barn.

5.7 Kan skillnaden mellan svenskar och invandrare försvinna? Om ja, hur?

Alla mina informanter är överens om att skillnaden mellan svenskar och invandrare bör elimineras. Men de tänker också att skillnaden är för stark för att kunna försvinna. Robert tycker att det är omöjligt. När jag insisterade starkt sa han att han ville att hans barn ska känna sig som svenskar, medan de behåller en syriansk sida. Newroz var också pessimistisk om saken.

Baris tycker att det är svårt. När jag insisterade sa han att den kan minskas. Man måste först befria sig från fördomar, sa han.

Massoud verkade mer hoppfull än Robert och Baris. Han tror att skillnaden kan försvinna eller minskas:

Svenskar kan inte klara sig utan invandrare. De behöver invandrarna. Invandrare jobbar inom storindustrin. De kommer med nya idéer, nya matvanor och kärlek. Svenskar måste se sakens ljusa sida. ...Skillnaden kan försvinna eller minskas med en ny inställning: Man ska se varandra på samma nivå. Man ska lära sig av varandra. Det behövs en integration varigenom man kan ta vara på varandras bästa sidor samt se och korrigera sina fel med motpartens hjälp.

Alla är för en integration där svenskar och invandrare ska mötas någonstans i mitten.

Yeliz säger att skillnaden kan minskas eller elimineras genom att man lär sig språket, sköter sitt jobb väl och anpassar sig till det nya landets regler. Man kan bevara sin kultur och religion men man bör anpassa sig till det nya landet. Då kan man försvara sig mot diskriminerande beteende, säger hon.

Baris sade i den sista gruppintervjun att han inte hade någon utanförskapskänsla längre. Han säger att "det gäller att komma in i nya miljöer, träffa svenskar som inte faller in i ens tidigare stereotyp av svenskar och fatta att det inte spelar någon roll egentligen.. svensk eller blatte".

5.8 Kön, klass och politisk uppfattning

Alla mina informanterns föräldrar kommer från Mellanöstern. Alla informanter har moderna föräldrar. Jag känner personligen Baris och Taylans mödrar. De är ganska självständiga kvinnor som inte kan acceptera en underordnad kvinnlig roll. Bland informanterna var det bara Yeliz som nämnde sin önskan om jämlikhet mellan kvinnor och män. Dessutom märkte jag en lika stark jämlikhetsuppfattning hos Massoud och Baris.

Yeliz storebror Taylan uttryckte sitt missnöje med Yeliz relation med hennes svenska pojkvän. Han motiverade sin invändning med killens attityd mot invandrare. Taylan säger att Yeliz pojkvän ser ned på invandrare för att han kommer från en överklassfamilj. En svensk från en överklassfamilj ser ner på invandrare och han är inte bra som hennes pojkvän, menar Taylan. Däremot säger Taylans mor att killen inte är så som Taylan menar. Hon säger att killen också skriver rapmusik. Hon tycker att Taylan är lite macho. Yeliz menar också att hon socialiserades mest under mammans påverkan medan hennes äldre bror kan ha påverkats mest av pappan. Det är förmodligen därför deras inställningar till svenskar skiljer sig åt. Enligt henne har kvinnor en starkare anpassningsförmåga.

Newroz har en religiös muslimsk familj. Jag ställde frågan om hans reaktion ifall lillasystemen skulle träffa en svensk pojke. Han svarade att det inte är killens svenskhet eller invandrarskap som är viktigt. ”Det viktigaste är personlighet”, sa han. ”Hon kan skaffa pojkvän och jag försöker bara skydda henne”, sa han.

Robert hamnar i en traditionell manlig uppfattning. Jag frågade även honom hur han skulle reagera om hans lillasyster hade en svensk kille. Han svarade att det var oacceptabelt för honom, oavsett om han vore svensk eller bosnisk. Hon kan gärna ha tjejkompisar men hon får inte gå så nära med killar. Han sa att det finns en diskussion om ämnet med mamman hemma. Mamman sa att systemen också kan göra som han gör. Han svarade mamman att det inte är acceptabelt och ”det är regeln”. Han tycker inte att det är acceptabelt att flickan hela tiden pratar med pojkar i telefon hemma.

Jag frågade Baris om de någonsin nedvärderade kvinnor inom invandrarungdomsgruppen. Han sa att de då och då såg på porrfilmer när de var mellan 13-15 år gamla men han minns inte något otrevligt prat om kvinnor eller tjejer.

Mina informanter identifierar sig med arbetarklassen. Baris är den bland dem som har ett klassperspektiv. Han menar att svenskar inte är en unik grupp. De som bor i Husby känner ofta något slags närhet till invandrare och invandrarkultur. Kista är också ett invandrarområde fast inte lika mycket som Husby. Där är bättre än andra platser, sa han. Han pluggade ett år på Östermalm (ett område där välbeställda familjer bor) och där kände han sig mer som en främling. När han flyttade till Södermalm var folk där mer invandrarvänliga, enligt honom.

Baris har också en klar politisk syn. Han ser världen som är delad in i två delar: De giriga borgarna och fattigt folk. Han är kritisk mot makteliterna som bara satsar på vinst och bortser från människornas behov. Makteliterna startar krig för ekonomisk och politisk makt. De giriga borgarna hindrar folkets politiska deltagande i demokratin. Han menar att folk kan förena dessa två skilda världar om de kämpar gemensamt mot makteliterna (BILAGA).

Baris beundrar Che Guevara. På grund av hans ”styrka, mod och vision för samhället”. Han är ledsen för att hans närmaste kompisar inte har ett aktivt intresse för politiken.

Alla mina informanter har en vänsterpolitisk syn. Politiska och religiösa uppfattningar varken förenar eller skiljer mina informanter åt. Robert säger att invandrarungdomar är mer religiösa hemma och mindre religiösa ute bland sina kompisar med annan religiös

6. ANALYS

Enligt intervjuresultaten blir man invandrare genom att anta stereotypa invandrarungdomsroller (dialekt, slang, tuffhet, förorts chauvinism mm) som man utvecklar i interaktion med samhället. Man upplever utanförskap: ”svenskar är emot oss, vi diskrimineras här i Sverige, vi är invandrare”. Man känner sig som en främling. Invandrarungdomsgrupper är både resultatet av och orsaken till denna process. Invandrarungdomsgrupper skapar myter om invandrare och svenskar: *De är kalla. De är egoistiska. Vi är modiga, generösa, varma och kärleksfulla.*

En kronisk och icke erkänd skamkänsla uppstår i mötet med svenskar. I invandramiljöer upplever man stolthetskänsla. Man känner sig bekväm med invandrarkompisar även om man ingår i hierarkiska relationer: Man upplever relationer med svenskar som ojämförbara medan relationer mellan invandrare upplevs som jämställda. Invandraridentitet orsakar en asocial responslöshet gentemot svenskar. Man tar avstånd från majoritetssamhället.

Man söker invandramiljöer för att bekräfta sin invandraridentitet och för att hantera utanförskap. Man utvecklar en heterogen kultur genom kompisar, familj och populärkultur. Därmed tenderar konflikter och svårigheter med majoritetsbefolkningen att stärka främlingskänslan och bekräfta invandraridentiteten: ”Det som blev var på grund av att jag är en invandrare. Svenskar gillar inte oss.”

6.1 Behovet av starkare gemenskap:

BARIS: Vi behöver starkare gemenskap på grund av att vi har dubbel identitet. Vi förstår varandra bättre. Vi har starkare empati för varandra. När en invandrarungdom skämtar förstår jag skämtet innan han är färdig. Vi har gemensam kultur: åtminstone den som vi har skapat i förorten!

Alla mina informanter säger att gemenskap i regel ofta är starkare hos invandrarungdomar. Detta pekar på ett behov av en starkare gemenskap. Varför behöver invandrarungdomar en stark gemenskap?

Detta kan förklaras på olika sätt. Som jag nämnde tidigare kan en förklaring till detta vara att invandrare har en kollektivistisk kultur med gruppbaserad identitet. Man menar att asiatiska, katolska, muslimska, assyriska/syrianska kulturer är gruppbaserade kulturer som ger mer värde till familjen, gruppen och heder (Ahmadi P och Lewin B (2003: 141). En forskning kring mexikanska ungdomarnas identitet, som jag nämnde ovan, visar att ungdomar identifierar sig med föräldrar och kompisar. Begreppen gruppbaserad identitet eller interdependent själv kontra individcentrerad identitet eller independent själv (a.a.) stämmer överens med mina informanternas berättelser.

En annan förklaring till behovet av en stark gemenskap kan vara att ungdomarnas jag- känsla inte har utvecklats tillräckligt (Gilligan 2005: 13, 78). Det säger man om kvinnor också. Som Scheff skriver utgår denna uppfattning ifrån en metodologisk individualism som förutsätter en autonom individ som räcker för sig själv. Man förnekar sitt starka behov av den andre genom att trycka ner skam och stolthetskänslor (Scheff 1994: 15).

Mina informanter beskriver skillnaden mellan invandrarungdomar och svenska ungdomar som sådan att svenska ungdomar först tänker på sig själva och sedan på andra, medan invandrarungdomar tänker på både sig själva och sina kompisar. ”Vi är kärleksfulla och de är kalla” säger mina manliga informanter. I detta avseende närmar invandrarungdomarnas självuppfattning sig den kvinnliga identiteten som ger mer betydelse till närhet och ansvar (Gilligan 2005/1992: 22-23, 165- 167). Enligt psykologer som Freud, Piaget och Kohlberg har ungdomar en annorlunda

moraluppfattning än vuxna och kvinnor en annan moraluppfattning än män. Gilligan beskriver moraluppfattningen som ”relationen mellan andra och själv”(a.a.: 7). Det är förnuftet och samhälleliga regler som är det viktigaste för vuxna medan känslor och empati är det viktigaste för kvinnor och ungdomar enligt en modern manlig uppfattning. Denna uppfattning stämmer överens med ett underutvecklat stadium i Kohlbergs moraltrappa (a.a.: 76) som ser på kvinnlighet utifrån den moderna manlighetens syn. Kohlbergs moraltrappa beskriver utvecklingen av moraliskt omdöme från barndomen till vuxenlivet: Det *prekonventionella* omdömet, det *konventionella* omdömet och det *postkonventionella* omdömet. Moral tolkas i det konventionella stadiet som mellanmänsklig; man empatiserar alltså med andra, söker uppskattning och undviker kritik. Man prioriterar överenskommelse och undviker utanförskap. I det högsta stadiet är man en förnuftig varelse som mest handlar utifrån abstrakta och universella regler. Det högsta stadiet representeras av den moderna manligheten i Västvärlden.

Denna diskussion har många paralleller med diskussionen Gemeinschaft och Gesellschaft, konkret socialitet och abstrakt socialitet. Som jag diskuterat i avsnitt 5 råder i Gemeinschaft personliga, konkreta och intima relationer medan det i Gesellschaft råder opersonliga, abstrakta relationer och alienation (”jag och det”-relation). Man kan säga att det råder en lekattityd som karaktäriseras av närhet i Gemeinschaft, medan det råder en spelattityd när det gäller universella regler i Gesellschaft.

Baris nämner ovan dubbelidentitet som en orsak till behovet av en starkare gemenskap. Dubbelidentitet orsakar ett främlingskap, att inte fullkomligt tillhöra någonstans. Alla killar kände sig som främlingar såväl i Sverige som i ”hemlandet”. Enligt Simmel är *främlingen* en öppen och nyfiken person. Öppenhet och nyfikenhet stämmer mycket överens med ungdomlighet och mina informanternas självuppfattning. Men Simmels begrepp främling verkar inte lämpa sig bra för att förklara invandrarungdomars främlingskap.

Simmels främling kan utveckla ett relativt objektivt förhållningssätt till det sociala livet eftersom han saknar rötter i samhället. Simmel skriver att detta förhållningssätt passar bra till att driva den kapitalistiska ekonomin för det viktigaste i kapitalismen är objektiv distans och mål- medel rationalitet. Främlingen har ingen känslomässig bundenhet till människorna han gör affär med (Simmel 1908/1995, Främlingen).

Mina informanternas främlingskänsla verkar inte vara speciellt affärsvänlig. Enligt Meads begrepp I (det spontana delen av Jaget) och Me (den strukturerande och relativt stabila delen av Jaget (se kap 3.2) har Simmels främling ett starkt Me, dvs. mindre spontanitet och känslomässighet och mer rationalitet. Men eftersom tonåringar ifrågasätter samhället, tenderar att avvika och gå emot vanliga normer och hela tiden laborera med identiteten (Lalander & Johansson 2007) är Me hos tonåringar diffust i förhållande till Me hos vuxna. Hos invandrarungdomarna kan Me bli ännu mer diffust på grund av konflikten mellan familjens och majoritetssamhällets kultur som påverkar ungdomar. Detta utgör en starkare avvikelседynamik hos invandrarungdomar. Jag observerar hos mina informanter ett starkt I, alltså spontanitet, känslomässighet. ”Dubbelidentitet” eller identitetsförvirring – ambivalens - hos mina informanter förstärker alltså den sociala responsiviteten gentemot varandra (se kap3.2). De ser sig mer öppna, mer solidariska, mer kärleksfulla. De klagade ofta på ”svenskens individualism och mål-medel rationalitet” under intervjuer. Asplund (1987/1992) menar att en socialt responsiv människa är en nyfiken och känslomässig människa.

Som Baris säger behöver mina informanter en starkare gemenskap på grund av främlings- och utanförskapskänsla. Främlingskap och outsideridentitet är typiskt hos ungdomar och speciellt invandrarungdomar. Utanförskapskänsla kan leda till starkare gemenskapsbehov hos vuxna också. Jag har ett exempel på detta: En familj med ett barn som flyttade till Qatar för ett år sedan för att jobba. De är mina vänner. Mannen är uppväxt i Sverige med en svensk mamma. Han uppfostrades med svensk kultur, helt utan kontakt med sitt egyptiska ursprung. Kvinnan kommer från Turkiet. Hennes modersmål är turkiska.

Enligt mina vänners berättelse blomstrar gemenskap som man ofta inte har i Sverige ut där i Qatar. De säger att svenskar i Qatar är annorlunda än svenskar i Sverige. Det finns cirka 50- 60 svenska familjer där, enligt deras berättelse. De är ovanligt öppna, trevliga och gästvänliga. De har samlats i en förening. De har tät och regelbunden kontakt. En gång i veckan är det pubafton då de träffas i en pub. En simlärare bjuder på simträning för svenska barn. Det är gratis. Man åker skridskor en gång i veckan. Varannan vecka träffas man på ett kafé. De har en bokklubb, med regelbundna möten varje månad. De träffas hos en kompis och byter svenska böcker, äter och dricker. Det är hyresvärdinnan som står för allt. De firar jul tillsammans, och går på gemensamma utflykter.

Kvinnan har kontakt med både en turkisk förening och en svensk förening. Den turkiska föreningen är Gesellschaft-liknande och finansieras av det turkiska företaget. Däremot drivs den svenska föreningen via medlemsavgifterna. Hon säger att hon inte har sett en lika stark gemenskap mellan turkarna. Turkarnas antal i Qatar överstiger, enligt henne, tiotusen. Jag tolkar det som så att svenskarnas starkare gemenskap delvis grundar sig på en starkare utanförskapskänsla, då det är sannolikt att de känner ett starkare främlingsskap i Qatar än turkarna. Varken Qatar eller den arabiska kulturen skiljer sig lika mycket från Turkiet som från Sverige. Man behöver starkare gemenskap för att hantera marginalisering och utanförskapskänsla.

Behovet av starkare gemenskap kan tolkas som en reaktion mot individualism. Den kan ses som en möjlighet att bekämpa abstrakt socialitet (se kap 3.2) och bidra till social responsivitet i samhället. Den kan också bidra till gruppantagonism i form av familjekonservatism, etnisk konservatism, nationalism, förortschauvinism och gängbildning (Knoll). Jag ska berätta om gruppantagonism längre fram efter att jag diskuterat skamkänslan.

6.2 Skamkänsla

Jag känner mig inte bekväm med svenskarna. Jag kan inte vara mig själv med svenskarna. (Robert)

Det finns säkert bra svenskar, men jag har ännu inte mött en svensk som jag kunnat bli kompis med. (Newroz).

När jag tittade närmare på varför mina informanter inte kände sig bekväma med svenska ungdomar, märkte jag att mötet med svenska ungdomar förde med sig en känsla av skam. Till och med Massoud, tycker att svenskar ser sig själva som ett steg bättre än invandrare. Både Robert och Baris sa att deras tuffhet i grundskolan - när de var preadolescenser - var på grund av brist på självsäkerhet. Robert sa att han busade i grundskolan på grund av att han innerst inne kände sig underlägsen. Han sa att han observerade en sådan underlägsenhetskänsla hos vuxna invandrare också. Invandrapassagerare sitter ofta helst med invandrare på tunnelbanan på grund av denna känsla, sade han.

Baris sade också att det innerst inne låg en underlägsenhetskänsla bakom hans tidigare busiga beteende, men jag lyckades inte gå djupare in på ämnet under intervjun. Jag frågade om han någonsin var ledsen över att hans pappa inte kunde lika bra svenska som svenskarnas föräldrar. Han sa att han inte brydde sig om detta. Men jag visste att hans äldre bror var kritisk mot pappan på grund av dennes språkbrist. Jag nämnde detta för Baris. Han sa då att han också kritiserade pappan på grund av språket: "Vi drev då och då med honom och sa, 'du kan inte läsa en artikel, trots din 30 år långa vistelse i Sverige'", men jag tänkte aldrig 'vad synd att min pappa inte kan bra svenska!'"

Jag vet att hans pappa kan läsa svenska tidningar och brukar göra det. Men som många andra bekanta invandrare litar han inte på sin svenska och satsar inte speciellt hårt på att förbättra sin svenska.

Baris mamma sade att pappans språkproblem kunde ha påverkat Baris. Han kan ha påverkats omedvetet av detta, sa hon. Jag misslyckades med att hitta en icke-erkänd skamkänsla hos Baris. Jag uppfattade att Baris var missnöjd med mina frågor och jag fortsatte inte. Däremot märkte jag en kronisk skamkänsla hos Newroz.

HAMZA: Du sa att du inte känner dig bekväm med svenskar. Kan du beskriva det?

NEWROZ: Jag kan inte spela svensk. När jag är med svenskar tror jag att jag måste vara som en svensk och jag måste spela svensk. Jag kan inte. Jag har aldrig lyckats.

HAMZA: Vad menar du med att man måste spela svensk?

NEWROZ: De ser att en invandrare inte kan tala bra svenska. Jag har försökt att förbättra min svenska. Men man lyckas aldrig. Jag känner mig inte bekväm... När man talar med en svensk måste man visa att man kan bra svenska.

HAMZA: Om man inte kan visa... vad händer då?

NEWROZ: Då blir det pinsamt... Men jag har lärt mig Husbysvenska, förortssvenska. Man bryter ganska mycket. Och svenskar tycker inte om det. Jag tror inte att svenskar tycker om att man förstör deras språk. Men jag kan inte förändra mitt språk.

Mina manliga informanter upplever att invandraridentitet ses som ett *stigma*. Stigma är en negativ prägel som omgivningen sätter på en (Goffman 1963/2007). Stigmat karakteriseras i deras fall av att bo i förort med låg status och dåligt rykte, att ha en annorlunda hudfärg, dialekt, efternamn och kultur än majoriteten. Som jag skrivit i resultatdelen säger Robert att invandrarungdomar är stämplade som kriminella. Baris sa att hans klasskamrater på Östermalm reagerade negativt när de fick veta att han bodde i Kista. Massoud sa att polisen stoppar invandrarungdomar utan skäl. Han menade också att han negativt särbehandlades av tränaren i en simningskurs, enbart på grund av sitt invandrarutseende. Baris skriver i sin låt att ”det finns polispatruller i varje kvarter och trakt” vilket antyder kriminalitet (se BILAGA).

Alla mina informanter menar att invandrare är underordnade och diskriminerade, alltså förtryckta. De flesta av mina informanter upplever sig också som förtryckta. Det är bara Yeliz som inte känner sig förtryckt. Alla andra känner sig förtryckta på grund av sin invandraridentitet, snarare än av direkt erfarenhet. De sa ofta att de personligen inte hade råkat ut för negativ särbehandling, men de identifierade sig med invandrare. Invandraridentitet upplevs som en förtryckt identitet och mina manliga informanter upplever relationer med svenskar som en förtrycktas och förtryckares relation (Freire 1972): Svensken är överordnad, invandraren följaktligen underordnad. Svensken är normsättare och invandraren är efterföljare. Svenskhet är önskvärd medan invandrarskap är ett stigma. Svenskhet är värdefull och invandrarskap är mindervärdigt. Svenskhet är normen och invandrarskap är avvikande. Svenskar är redan integrerade och invandrare behöver integreras. Svenskar vet och invandrare vet inte. Svenskar är lärare och invandrare är elever.

Scheff skriver (1994) att en skamkänsla inte är negativ i sig. Dessutom kan skamkänslan verka som en motivationsfaktor för integration. Du måste, till exempel, lära dig språket och de samhälleliga reglerna; detta för att inte framstå som löjlig. Men en icke-erkänd skamkänsla kan förvandlas till en kronisk skamkänsla som kan verka som en bromsande faktor för kommunikation. Den kan leda till en flykt från integration. Jag observerade en kronisk skamkänsla hos mina manliga informanter. En kronisk skamkänsla kan leda till asocial responslöshet. Man fjärrar sig från svenskar:

Det finns säkert bra svenskar, men jag har ännu inte mött en svensk som jag kunnat bli kompis med. (Newroz).

6.3 In-grupp och ut-grupp

Utifrån min egen erfarenhet vill jag ge ett exempel på hur invandraridentitet påverkar individens förståelse för dennes tankesätt samt beteende gentemot den andre:

En mörkhyad man med invandrarbakgrund står utanför systembolaget och betraktar en ljushyad man med en ovanligt fin cykel. Då ögonkontakt uppstår uttrycker den förstnämnde spontant sitt beröm gällande cykeln. Han förväntar sig ett leende till svar, men får en sur blick och ett ohörbart mumlande som respons. *Aha, en invandrarfientlig inställning*, är den mörkhyade mannens tolkning. Situationen återkommer ständigt och han har många gånger upplevt denna känsla. Hans sociala identitet påverkar hans bedömning av livets olika aspekter.

Nu kommer cykelns ägare tillbaka ut från systembolaget, där han varit och handlat, och han får ett likadant beröm av en annan (ljushyad) man som han också kommit i ögonkontakt med. Mannen med cykeln reagerar än en gång på samma sätt. Han mumlar missnöjt med blicken nedsänkt. Detta observeras av mannen med invandrarbakgrund, som blir förvånad och känner att han behöver tänka över sin övertygelse om invandrarfientlighet hos andra.

”Invandrarfientlighet och fördomar om invandrare är kanske dubbelsidiga i samhället”, tänker han i ett inre samtal med sig själv. ”Min självuppfattning, min identitet som invandrare är kanske en bidragande faktor till invandrarfientligheten i samhället.”

Jag har observerat hur social identitet som invandrare leder till missuppfattningar och *gruppantagonism*. Gruppantagonism är fiendskap och ogillande från medlemmar av en grupp mot medlemmar av en annan grupp (Taylor, Peplau, Sears 2006, s 170). Man tenderar till exempel att se invandrarungdomar som ”vi”, *in-grupp* och svenskar som ”de”, alltså *ut-grupp*. Man tenderar att favorisera in-gruppen. Ex: Vi är generösa, kärleksfulla, modiga. Detta hjälper till att stärka självkänslan. Man mår bättre. Man konstruerar ut-gruppen genom att favorisera in-gruppen: *De är kalla. De är egoistiska. De lever på sina efternamn. De har många släktingar. De behöver inte plugga. Vi är kärleksfulla. Vi är solidariska, modiga. Vi förstår varandra bättre.*

Taylor, Peplau & Sears (aa) skriver att gruppantagonism består av tre elementer: *stereotypier* (uppfattningar om typiska karakteristiker av gruppmedlemmar: ”svenskar är extrem-individualistiska”), *fördomar* (negativa känslomässiga värderingar av grupp eller gruppmedlemmar, utan att betrakta dem som individer: ”svenskar är kalla”), *diskriminering* (negativ beteende mot individer bara på grund av deras grupptillhörighet: ”jag bryr mig inte om svenskar längre” - Newroz).

Mina manliga informanter har inte stränga åsikter om svenskar. De är osäkra och aktsamma om sina fördomar om svenskar. De säger också att deras uppfattningar bygger på egen observation. De försöker undvika generaliseringar men de tenderar att generalisera på grund av in-grupp (vi) och ut-grupp (dem) uppfattning.

Det blir inte så ovanligt att hamna i *bekräftande hypotesövning* (confirmatory hypothesis testing) på grund av invandraridentitet. Precis som jag nämnt ovan lurar man sig själv, när man bekräftar sina förutfattade meningar genom att välja specifik information. Man kan även ställa ledande frågor i samma syfte, dvs för att bekräfta sina fördomar. (aa.: 92).

Hade jag inte sett cykelns ägare komma tillbaka från systembolaget skulle jag fortsätta tolka cykelägarens inställning som invandrarfientlig. Min invandraridentitet skulle då bekräftas och mina fördomar skulle kanske stärkas.

Jag frågar Newroz om han någonsin hamnat i någon missuppfattning om invandrarfientlighet. Han svarade *ja* och sa att *det var nyligen*. Därefter berättade han om detta. På arbetsplatsen sa en chef att han inte ville att Newroz skulle sköta ett visst arbete. Newroz tolkade detta som invandrarfientlighet och pratade med den högsta chefen om det. Därmed fick han veta att det var en missuppfattning hos honom.

Baris sade i gruppdiskussionen att sådana tillskrivelser inträffade oftare när de var yngre. ”Det var nära att man kallade någon på tunnelbanan för rasist bara för att hon sade åt oss att ta ner fötterna från stolen”.

Människornas förväntningar kan skapa en realitet som en *självuppfyllande profetia* (aa.: 92-93). När mina missuppfattningar och förväntningar om någon leder till att han/hon tar emot och internaliserar dessa förväntade egenskaper och beteenden kallas detta för det *den självuppfyllande profetian*. Man kan bidra till invandrarfientligheten på så sätt. Exempel:

Newroz berättade om polisens misshandel. Vi skulle chatta på nätet och han blev försenad. Han sa att han ”blev misshandlad och diskriminerad av polisen”. Han kördes av poliserna till en skog där de slog honom. De kallade honom för ”blattejävel och mer rasistiska uttryck” och sen släppte de honom i skogen, enligt hans berättelse.

Dagen efter pratade vi i telefonen om detta. Det tog lite tid innan jag fick lära mig hur det hela gick till.

NEWROZ: Jag skrek och svor för de grep mig hårt.

HAMZA: Varför tog polisen dig?

NEWROZ: Jag lutade mig mot bilen.

HAMZA: Varför lutade du dig mot bilen då?

NEWROZ: För att höra vad de pratade om med min kompis.

De var tio invandrarkillar som gick på gatan i Jakobsberg. De stoppades av polisen. Polisen tog en av dem och frågade efter namn, personnummer mm på grund av ett polisanmält bråk i närheten. ”Det var orättvist att stoppa oss och ta en av oss”, säger Newroz. Jag tolkade det som han sade att han irriterade polisen med att luta sig mot deras bil och lyssna på vad de sade. De provocerade poliserna grep honom brutalt. Detta provocerade i sin tur honom och han skrek och svor. Konflikten upptrappades och han kördes till skogen och slogs och utsattes för mer våld och rasistiska uttryck.

Han berättar om sin erfarenhet för sina kompisar. Berättelsen blir en bekräftelse på polisernas rasism. Han sa också att han inte ville generalisera detta rasistiska beteende till att gälla alla svenska poliser, men det verkar som att både min informants och polisernas ömsesidiga fördomar om varandra fungerade som en självuppfyllande profetia.

Exempel:

”Polisen behandlar oss som om vi vore kriminella” – menar ungdomarna

”Invandrarungdomar är farliga och polisfientliga” – kan mena poliserna

Det är inte svårt att gissa att det förekommer många sådana händelser i förorterna. Alla händelser bidrar till invandrarfientlighet och svenskfientlighet. Invandrarfientlighet och svenskfientlighet

utgör då en dialektisk enhet. De utlöser och förstärker varandra. Invandraridentitet kan verka som en *självuppfyllande profetia*. Gruppen och populärkulturen (som t ex hiphopmusiken) och kan stärka fördomarna.

6.4 Att lära av varandra

HAMZA: Hur viktiga är dina kompisar för dig?

BARIS: Jag lär mig av mina kompisar mer än av familjen.

Illeris menar (2001: 89) att lärande och identitetsutveckling går hand i hand. Mina informanter tar sina kompisar till hjälp i sitt identitetsarbete. Å ena sidan säger alla mina informanter att familjen är viktigare än gruppen och å andra sidan menar de att gruppen är viktigare för dem än familjen i socialisationen.

Mina informanters berättelser stämmer överens med psykoanalytikernas begrepp adolescens (Lalander & Johansson, 2007:16). Psykoanalytiker menar att i högadolescens (14-16 år) är gruppbehovet högst. Baris sa att gruppen var ännu viktigare för honom när han var 14-15 år gammal. Den tidigare gruppen var större och de träffades oftare. Baris ville ha en önskvärd identitet och behövde gruppen till stöd för identitetsutveckling (Lalander & Johansson) och laborerade med olika identiteter tillsammans med sina kompisar. Han flydde från familjens påverkan och blev trotsig i hemmet och i skolan. Han krävde respekt av lärarna, smällde i dörren när han fick kritik av läraren och bröt med sina tidigare normer. Det viktigaste för honom var hans gruppmedlemmar. Han ville ha respekt och sympati från sina gruppmedlemmar. Han rättade sin inställning till skolan efter de kompisar han mest sympatiserade med, speciellt Robert. En flitig elev förvandlades därmed till en busig elev med dåliga betyg och han fick ofta samtal hem från skolan. Från och med puberteten utvecklade han en invandrarungdomsidentitet som en "förortare" mot svenskar. Föräldrarna var mycket ledsna.

Roberts föräldrar var också mycket ledsna på grund av Roberts busighet. De blev besvikna och ledsna. De sa, "vi har inte lärt dig att göra så"(Robert). Men det viktigaste för Robert var hans värde inför gruppmedlemmarnas och ungdomarnas ögon: "Ditt namn var stort på gatan även om du var än tönt i skolan (med läxor)".

Precis som Robert sa (se kap 5.5) blev gruppmedlemmarna mer och mer busiga för att öka prestige för varandra. De rättade sig efter de gruppnormer de själva skapade.

Baris familj samarbetade aktivt med skolmyndigheten. Gruppmedlemmarna upplevde sina avvikande beteenden som en lek, men leken blev snabbt allvarlig och började anta farligare dimensioner. Baris pappa säger att hans hot med att skicka Baris till Turkiet fungerade efter en polisanmälan; han ville av uppenbara skäl inte vara borta från familjen och miljön. Baris tappade lusten att fortsätta med gruppens farliga aktiviteter. Han märkte också att det rådde odemokratiska relationer i gruppen. Det var bara två tuffa medlemmar som bestämde allt. Hamon var redan missnöjd med de farliga aktiviteterna. Då skärptes konflikterna inom gruppen. Hamon och Baris bröt kontakten med gruppen. De hamnade i en ny, annorlunda grupp som var mindre avvikande. Kamraterna i det nya livet var fortsatt mycket viktiga, men samtidigt stärktes relationerna till familjen. Robert lämnade också den tidigare gruppen efter ett tag. De nya relationerna stämmer också med fasen senadolescens mellan 16-20 år.

Samtalet med Yeliz pekar på gruppens och dialogens betydelse för lärande och identitetsutveckling.

HAMZA: Varför behöver ungdomar så många kompisar?

YELIZ: För att lära av olika människor kanske.

HAMZA: Vad menar du med detta?

YELIZ: Du har redan lärt dig av familjen det du behöver lära dig. Du ska inte rapa vid matbordet, till exempel. Men det finns mycket mer att lära sig. Det kan du lära dig av kompisar. Du kan utveckla din sociala kompetens med dina kompisar. Du kan lära av deras problem, deras fel, deras erfarenheter.

HAMZA: Kan du jämföra detta lärande med familjen och skolan?

YELIZ: Jag har till exempel en bra relation med mamma. När läraren berättar om något lyssnar jag inte på det noggrant, för det är tråkigt. Ta Hitler som exempel. Läraren berättar om Hitler och går sen över till ett annat ämne. Du har inte chans att fråga, du kan inte analysera. Du blir inte påverkad. Du kan lätt glömma. Det är en opersonlig relation. Men när mamma förklarar är det enklare att förstå, för jag kan när som helst stoppa mamma och fråga och analysera vad hon sa. Med kompisarna är det ännu intressantare. Vi är kompisar. Vi är likar.

HAMZA: Menar du att det är envägskommunikation i skolan?

YELIZ: Ja, och det är dialog med kompisar.

Ungdomsgruppen upplevs som en frizon från de vuxnas dominans (Lalander & Johansson, 2007). I samhället är ungdomar underordnade vuxna. Relationer med vuxna kan upplevas som relationer med förtryckare för det är ofta vuxna som bestämmer reglerna. Ungdomarnas socialisationsprocess under vuxnas ledning liknar ofta Freires begrepp *bankundervisning* som bygger på envägskommunikation i en traditionell lärarelev relation. Vuxna är lärare och ungdomar är elever. Vuxna vet allt, ungdomar ingenting. De vuxna bestämmer reglerna. Ungdomar förväntas ofta lyda och anpassa sig till det vuxendominerade livet. Socialisation äger ofta rum som en *kulturell invasion* (Freire 1972) av vuxna. Detta orsakar motstånd från ungdomar för ungdomar föredrar självstyrande läroprocesser (Sernhede 2007: 241). Man kan uppfatta detta motstånd både som motivation och hinder, beroende på uppfattningen om lärande.

Om ändamålet är att anpassa ungdomar till det rådande systemet, kan man söka vägar att krossa eller manipulera detta motstånd. Freire menar att förtryckarens pedagogik bygger på anpassningsinriktat lärande. Anpassningsinriktad inläring leder till ofrihet.

Och eftersom människor "tar emot" världen som passiva varelser, måste undervisningen göra dem än mer passiva och anpassa dem till världen. Den utbildade människan är den anpassade människan, eftersom hon är bättre "tillskuren" för världen (Freire 1972: 75).

Freire menar att anpassningsinriktat lärande motverkar integration och leder till alienation:

Integration är ett resultat av förmågan att anpassa sig själv till verkligheten *plus* den kritiska förmågan att välja att förändra den verkligheten. I den utsträckning människan förlorar sin förmåga att välja och är underkastad andras val, i den utsträckning hennes beslut inte längre är hennes egna, eftersom de är resultat av yttre föreskrifter, är hon inte längre integrerad. Hon är snarare anpassad (Freire, 1975, s 45).

Sernhede ser på invandrarungdomarnas motstånd i form av hiphop och ungdomskultur, som en möjlighet till en integration i ett demokratiskt samhälle (Sernhede 2007: 241-242). Han rekommenderar att stödja ungdomarnas självstyrda lärande.

6.5 Identitetsstrategier

Haglund (2004) skriver med stöd av en etnografisk studie, genomförd 1998-1999 bland elever i en skola där hälften av eleverna har utländsk bakgrund, att invandrabarn i skolan har två motsatta förhållningssätt till stigmat: anpassning eller motstånd. Anpassningsstrategier bygger på att låtsas vara svensk i skolan. Invandrabarn talar inte något annat språk än svenska och engelska - de berättar inte om länderna, var de har sina ursprung. Annars tror de att det kan bli pinsamt eller "skämmigt". Motståndsstrategier bygger på att utveckla alternativa identiteter nämligen "dels relativt homogena etniska identiteter, dels multipla eller transkulturella identiteter" (a.a.: 365-370).

I sin roman kategoriserar Khemiri också invandrarungdomar i skolan i två kategorier:

Blatterna på skolan är inte så många men kommer ändå i två versioner: Nummer ett är den vanliga blatten: knasaren, snikaren, snattaren, ligisten. (...) Blattesort nummer två är duktighetskillen som pluggar prov och använder finord och aldrig plankar tunnelbanan eller taggish. (...) Dom tror dom får respekt men egentligen alla lärare skrattar åt dom för man fattar dom är vilsna" (Khemiri 2003: 37, 38).

Jag skiljer mellan tre olika identitetsstrategier utifrån mina informanternas uttryck: integrationsstrategi, anpassningsstrategi och motståndsstrategi. Integrationsstrategi bygger på dialog, anpassningsstrategi bygger på underkastelse och motståndsstrategi bygger på isolering. Det verkar som om den dominerande identitetsstrategin för mina informanter är en integrationsstrategi kontra en anpassningsstrategi.

Newroz, Robert och Taylan verkar ha en motståndstrategi som försvårar dialogen. Baris hade också en motståndsstrategi i grundskolan, årskurs 8, då han såg sig som stigmatiserad. Man hanterar stigman genom att söka gemenskap med andra tänkta stigmatiserade (Lalander & Santis 2004: 38). Samtidigt stänger man sig mot majoritetssamhälle och begränsar sig med invandrarungdomar. Invandrarkretsar och populärkultur kan ses som frizoner för att skydda sig från anpassningsstrategier. Sernhede (2007) och Lalander & Santis (2004) ser Hiphopen som en tröst mot utanförskapskänsla och marginalisering. Man får en stolthetskänsla med stigmat. Invandrargruppen och multinationella språk blir då en frizon från svenskarnas dominans. Man upplever stolthet genom invandrargruppen. I gruppintervjun var alla "förortare"-informanter stolta över sitt område. Massouds och Roberts Messenger-adresser innehåller någonstans -164, vilket är Kistas postnummer.

En anpassningsinriktad strategi beskrivs ovan av Haglund (2004) som att "låtsas vara svensk". Newroz talar om att "spela svensk". Khemiri benämner detta "svennefiering". Att vara svennefierad är att vara vilsen, enligt honom.

Yeliz, Baris och Massoud är för en integrationsinriktad identitetsstrategi som bygger på dialog. Dialog är en aktiv integrationsstrategi som bygger på att förstå varandra och att respektera varandra. Man underkastar sig inte andras val, utan man letar efter en syntes. Alla mina informanter är emot anpassningen då det gäller envägskommunikation, kulturell invasion och underkastelse.

Som jag skrivit i teoridelen kräver dialog en stark tro på människan, kärlek, ödmjukhet, solidaritet, respekt och kritiskt tänkande. Med kärleken menar Freire "ett etiskt ansvar inför den andre" (Freire, 1972: 91). Dialog är alltså en flervägskommunikation som syftar till att nå en gemensam förståelse och gemenskap. Dialog kan också beskrivas som *samklang* (Scheff, 1994) där parterna förstår varandra och respekterar varandra. Newroz, Robert och Taylan saknar en stark tro på svenskar.

Jag ska titta närmare på mina informanternas vi-känslor. Alla mina informanter är ambivalenta inför sina sociala identiteter.

Mina förorts-informanter upplever utanförskap i olika grader. Newroz och Robert upplever mest utanförskap. De upplever inte mötet med svenskar som de jämställdas möte. Mötet med svenskar skapar en kronisk skamkänsla hos både Robert och Newroz. Robert och Newroz känner sig som förtryckta, och de upplever utanförskap. De har svårt att uppleva intima relationer med svenskar – de upplever relationer med svenskar som färdiga och tråkiga roller. De hamnar då i asocial responslöshet mot svenskar. (se kap 3.2). De är inte välvilligt inställda till en integration, där parterna förstår varandra och respekterar varandra. Relationer med svenskar ser dem som Gesellschaft och inte Gemeinschaft.

Massoud ser sig en som svensk med sina svenska kompisar och som invandrare med sina invandrarkompisar. Han identifierar sig med förorten. Hans svenska identitet och invandraridentitet fungerar då och då som ett *omvänt kylskåp*. Metaforen *omvänt kylskåp* (Eriksen 2004) beskriver den kollektiva identiteten som både innesluter och utesluter vissa människor genom att skapa värme, kärlek och trygghet inåt, och samtidigt kyla, hat och förakt utåt; detta för att behålla och stärka gemenskapen. En gång sa Massoud att invandringen till Sverige bör stoppas och en annan gång framträdde han som en förtryckt människa som kunde se majoritetsbefolkningen som förtryckare.

Massoud vill dock lära sig av svenskar och han tycker att han har lärt sig mycket av svenskar, sådant som språk och samhällliga regler. Han tycker dock att svenskar har svårt att kommunicera i dialogform med invandrare. Han upplever att de föredrar envägskommunikation. Ändå har han lyckats hitta svenska kompisar som han kan känna sig bekväm med.

Baris verkar också vara ambivalent med sin subjektiva sociala identitet. Innan intervjuerna sade han att han kände sig som en turk. I början av den första intervjun förklarade han att han varken kände sig som turk eller svensk. Trots att han inte någonsin öppet sa att han kände sig som en svensk, tolkar jag det som så ur hans uttalande att han känner sig som både svensk och turk. Han betonade att han inte väljer sina kompisar enbart bland invandrarungdomar. När han sa att alla hans närmaste kompisar var invandrarkillar betonade han att orsaken till detta var social och inte etnisk. Men jag tänkte att han kunde ha sagt så på grund av en kronisk skamkänsla. Han kanske motsatte sig den stereotypiska invandrarfientliga svenskheten; kanske tillskrev han omedvetet de flesta svenskar denna stereotypa identitet och detta hindrade honom från att närma sig svenskarna. Hans invandraridentitet fungerade som ett omvänt kylskåp, som förde honom närmre invandrarungdomar och distanserade honom från svenskar. Nu säger han att han blev av med utanförskapskänslan: Hans erfarenheter i Östermalmsgymnasiet, Södermalmsgymnasiet och jobbet på biblioteket fick honom att reflektera över sig själv. Han insåg att svenskar inte är en homogen grupp.

Taylan, Yeliz bror, har en invandraridentitet som stigma trots att han inte är en "förortare". En kronisk skamkänsla uppstår hos honom i mötet med svenskar. Han ser det svenska som förtryckare. Han upplever utanförskap i Sverige. Han har visserligen närstående svenska kamrater, men han ser dessa som enskilda fall. Han har en identitetsstrategi, som tenderar att motsätta sig "det svenska"

Yeliz säger att hon känner sig som en turk, men hon tycker att hennes turkiska identitet bara kommer från föräldrarna. Jag anser att hennes svenska sida är betydligt starkare. Trots att hon inte kan lika bra turkiska som svenska och inte trivs i Turkiet, väljer hon att kalla sig för turk. Däremot ser hon sig inte som en invandrare. Hon säger att hon inte känner utanförskap eller marginalisering. Hon ser inte sin turkiska identitet som ett stigma. Hon har lika många svenska kompisar, som invandrarkompisar. Hon menar att invandrarungdomar är mer altruistiska och solidariska, men hon gör ändå ingen skillnad mellan invandrare och svenskar, när det kommer till att skaffa sig kompisar. Man kan bevara sin religion och traditioner, men man ska lära sig språket och samhällets regler.

Man ska sköta sitt jobb och försvara sig, tänker hon. Hon ser sig som en fullkomlig medlem av det svenska samhället. Mötet med svenskar skapar ingen kronisk skamkänsla hos henne.

Yeliz och Taylan växte upp i nästan samma miljö. Båda två känner sig som turkar, båda två saknar religiös tro. Däremot är det bara Taylan som upplever utanförskap. Dessa olika sociala identiteter kan förklaras på grund av kön. Yeliz socialiserades som kvinna medan Taylan som man. Det verkar som om Taylan hade sin far som förebild, medan Yeliz hade sin mor. Taylans pappa trivdes inte i Sverige och flyttade tillbaka till Turkiet. Taylan kan ha påverkats av pappans ställning till det svenska.

Jag frågade Yeliz om Taylan kunde vara påverkad av pappas negativa värderingar om svenskar. Hon sa att det var möjligt. Jag frågade om han kunde erkänna det. ”Jag tror inte det”, svarade hon. Dagen efter frågade jag Taylan.

HAMZA: Varför lämnade din pappa Sverige?

TAYLAN: Han tyckte att det var kallt här i Sverige.

HAMZA: Gillade han svenskar?

TAYLAN: Han brukade svära om svenskar.

HAMZA: Gillade din mamma svenskar?

TAYLAN: Det gjorde hon kanske.

Samtalet med Taylan bekräftade min hypotes att han kan vara påverkad av sin pappa i sin inställning till svenskar. Yeliz menar att kvinnor har en starkare förmåga till integration:

HAMZA: Hur många procent av tjejerna med invandrarbakgrund upplever utanförskap i Sverige, tror du?

YELIZ: Sjuttio procent kanske.

HAMZA: Och killar?

YELIZ: Det kan vara åttio.

HAMZA: Hur förklarar du skillnaden?

YELIZ: Framförallt har kvinnor starkare anpassningsförmåga. För det andra gynnas kvinnor i Sverige.

Yeliz jämför Turkiet med Sverige i fråga om frihet – hennes uppfattning bygger på ”modernitet, individuell frihet, sexuell frigjordhet och jämställdhet”, som Lalander och Johansson skriver. (2007: 187). Hon upplever att Sverige gynnar kvinnor, vilket jag håller med om.

Jag kan stödja kvinnornas starkare anpassningsförmåga utifrån ett genusperspektiv. Pojkar uppfostras till att bli rebelliska, konkurrensinriktade och aktivare enligt de traditionella könsrollerna. Tjejer däremot uppfostras till att vara snälla och lydiga. Därför kan kvinnor ha en starkare anpassningsförmåga än män (Gilligan 2005). En annan orsak kan vara att kvinnlighet sägs vara öppnare och kommunikativare än manlighet till följd av socialisationen. Gilligan skriver att pojkar socialiseras genom att distansera sig från modern medan flickor bevarar sin närhet med mamman i det moderna samhället. Den kvinnliga identiteten hotas av separation medan den moderna manliga identiteten hotas av närhet. Som jag skrivit i kap 6.1 (s 30) empatiserar kvinnor med andra och söker uppskattning, undviker kritik, prioriterar överenskommelse och undviker utanförskap.

Massoud föreslår en identitetsstrategi som bygger på dialog: *Man bör lära sig av varandra. Vi kan kanske ta av deras bra sidor och de kan kanske ta av våra bra sidor. Vi kan uppmärksamma deras dåliga sidor och de kan uppmärksamma våra dåliga sidor. Då kan skillnaden eller diskrimineringen försvinna.*

Han menar att svenskar tycker att invandrare måste anpassa sig till dem. Men han tycker att en sådan tanke inte är smart, för alla är på samma nivå. Även svenskar måste också anpassa sig till invandrare, säger han. Denna uppfattning stämmer överens med Freires begrepp dialog, varigenom man kompletterar varandra. Freire skriver (1972) att två blir ett genom dialog. Invandrare och svenskar blir en genom dialog.

7. SAMMANFATTANDE REFLEXIONER

Mitt mål var att få en djupare förståelse för hur man blir invandrare i ett land som man inte invandrat till. Jag ville också undersöka vilka identitetsstrategier invandrarungdomar hade. Man blir invandrare genom att påta sig invandrarroller och identifiera sig med invandrare mot svenskar. Detta är en källa till utanförskapskänslan. Familjen, invandrarungdomsgruppen och populärkulturen kan bidra till invandraridentitet och utanförskapskänsla. Jag har i mitt arbete fokuserat på invandrarrelationer men jag menar med detta inte att invandraridentitet utvecklas bara genom invandrarfamiljer, invandrargrupper och subkulturer. Det finns en bredare ekonomisk och sociokulturell struktur som jag skrivit om i kap 2. Den påverkar aktörernas tankar och handlingar.

Jag ska peka på två arbeten med anledning av strukturen. En rapport som sammanställdes på uppdrag av regeringen menar att det finns *en segregering integration* i Sverige (Kamali (red) 2006). Enligt rapporten bygger Sveriges system på andrafiering. Invandrare från icke-europeiska länder andrafieras, exkluderas enligt Kamali och rapportens övriga författare. Vill man använda sig av Freires begrepp, menar rapporten att invandrare från icke-europeiska länder är förtryckta medan det svenska systemet är förtryckande.

Kamali (a.a.:358) pekar på ”en strukturell/institutionell andrafiering, marginalisering och exkludering av vissa grupper från makt och inflytande” i samhället. Han pekar på eurocentrismen och *den vita överlägsenheten*. Han menar att de har sina rötter från korstågen som bedrevs utifrån följande tanke: Det är Guds vilja att vi europeiska kristna och trogna har rätt att erövra världen, härska över den och utrota ”de otrogna”. Detta tankesätt, enligt Kamali, fick en ny legitimitet genom kolonialismen. Den nya samhälls- och naturvetenskapen erkände denna tanke, menar han, och hänvisar till Kant och Hegel. Han menar att dessa två filosofer vetenskapliggjorde ”den vita överlägsenheten”. Den europeiska mannen betraktade sig som den som har monopol på sanningen och tvingade sin sanning på andra genom ekonomiska, kulturella och militära redskap. Den vita europeiska mannen betraktade sig som ”världens pärla” och använde den politiska och ekonomiska makten för att sprida denna tanke. Den vita europeiska mannen försökte skapa en världsordning efter sitt exempel. Detta kallades för civilisering, skriver han. Han menar att Europa och Sverige har en rasistisk historia. (Kamali (red), 2006: 8, 9, 355). Sernhede pekar på vardagsrasism och främlingsfientlighet, ”rädslan för det annorlunda” och den rasistiska steriliseringspolitiken i Sverige under 1900-talet (Sernhede 2007: 49).

Mina manliga informanter upplever att deras kultur skiljer sig radikalt från de svenska ungdomarnas. I detta sammanhang skriver Berggren och Trägårdh (2006) att svensken är extrem individualistisk. Enligt Berggren och Trägårdh är den genomsnittlige svensken statsindividualist. Statsindividualism är en allians mellan staten och den autonoma individen. Statsindividualismen är en syntes mellan Gemeinschaft och Gesellschaft (se kap 3.1). Man ersatte gemenskap, intimitet och traditionella förpliktelser med självständighet, frihet och individuellt självförverkligande (Berggren och Trägårdh 2006: 11). Författarna menar att det svenska samhället är en Gemeinschaft som utgörs av en stor Gesellschaft (a.a.: 11, 51).

Det svenska systemet, enligt författarna, skiljer sig från andra välfärdsregimer genom denna extremindividualistiska uppfattning. Individens relation till staten i Sverige förbigår familjerelationen. Kärlek och intimitet i mellanmänskliga relationer handlar inte om det ömsesidiga beroendet. I Sverige gäller en annan moralisk logik. Den statsindividualistiska kärleken bygger på autonomins fasta grund snarare än på det ömsesidiga beroendet. (a.a.: 10). Svenskar ogillar hierarki i kärleksrelationer och autonomi är det viktigaste för svenskar, enligt författarna. Begreppet statsindividualism stämmer överhuvudtaget med begreppen independent (oberoende) själv och skuldkultur som jag skrivit om ovan och som mina manliga informanter beskrivit.

Som Freire också menar, är människan en aktiv varelse som har en kritisk förmåga att reflektera, välja och ändra. Hon behöver inte underkasta sig strukturen. Man kan alltid skapa sig ett relativt fritt rum i alla samhällen. Man kan skapa ett fritt rum för sig genom att reflektera över sig och försöka förändra samhället. Det finns inget samhälle som är stängt mot förändring. Jag anser att en diskussion i form av en självreflektion om arbetslöshet, diskriminering, segregation mm i det svenska samhället inte gör Sverige till världens sämsta land, snarare tvärtom. Dessutom tycker mina informanter att det inte finns något perfekt samhälle och de tycker att man har flera valmöjligheter i Sverige.

Kulturella skillnader behöver inte vara skiljande faktorer inom en befolkning. Ingen kan hävda att alla ickeuropeiska invandrare har en kollektiv kultur, medan alla svenskar har en individuell kultur. Begreppen statsindividualism eller skamkultur kan hjälpa att förklara vissa drag hos majoritetsbefolkningen, men man kan inte förstå individernas handlingar utifrån sådana stereotypa uppfattningar. Vardagspraktik visar hela tiden att varje individ är unik. Det blir också orimligt att hävda att en person från en individualistisk kultur inte kan bli vän med någon från en kollektivistisk kultur. Olikheter kan väl verka som kommunikationsdynamik och göra människorna åtråvärda för varandra beroende på identitetsstrategin: *Ska man identifiera sig mot den andre eller med den andre; ska man utveckla en social identitet med "vi mot dem"- känslan eller som en ren vi-känsla som bara skapar kärlek inåt och inte förakt och hat utåt* (Eriksen 1994: 59-63).

Invandrarungdomarnas problem är i detta sammanhang alla svenskars och den moderna människans problem. Eurocentrism som jag nämnde ovan, kan vara bara en version av *etnocentrism*: varje grupp tenderar att ställa sig i centrum av den sociala världen och föreställa sin överlägsenhet gentemot ut-grupper (Taylor & Peplau & Sears, 2006: 173). Det är därför man kan observera ovannämnda händelser rörande rasism, kolonialism mm i många andra - förmodligen alla -etniciteters historia. Den där överlägsenhetskänslan är "positivistisk" som jag beskrev i metoddelen. Positivismen bygger på objektiveringen av andra; den bygger dvs på "jag och det" - relationer. Detta tanke-och handlingssätt är en allvarlig alienationskälla. Utifrån Tönnies, Freires, Meads, Scheffs och Asplunds syn kan man säga att man behöver en mellanmänsklig inställning som bygger på behovet av den andre och ett etiskt ansvar inför den andre, för att skapa ett integrerat samhälle (Eriksen 1994: 37; Lévinas i Johansson 1999: 196-199).

Jag anser att identitetsstrategin är en avgörande faktor för integration. Människan räcker inte för sig själv. Människan kan inte tänkas utan sociala band. Människan är en summering och en tolkning av samhället. "Vi mot dem"-strategin är ingenting annat än att identifiera sig mot den andre: "Det är jag mot min bror, min bror och jag mot våra kusiner, alla vi mot våra mera avlägsna släktingar ... och så vidare" (Eriksen 2004: 68). Denna strategi leder till gruppantagonism, alltså in-grupp och ut-grupp uppfattningen och utanförskap.

Människan är inte någon, utan hon blir hela tiden till. Man skapar sig själv i interaktion med den andre. Jag blir jag tack vare den andre. Den andre är från början en eller två föräldrar, som den betydelsefulla andre, därefter bredare miljöer och samhället, som den generaliserade andre gentemot främlingar (aa: 37). Den generaliserade andre i den globaliserade världen kan och bör vara den globala mänskligheten som består av olika språk, kultur och etniciteter för att kunna "förening två skilda världar" (Baris text, BILAGA). Jag anser att man kan påstå utifrån Meads tankar (se kap 3.2) att identiteten blir fullkomlig när den generaliserade andre omfattar hela mänskligheten med miljön.

Man behöver då i en globaliserande värld en flytande identitet som hänger ihop med de ständigt förändrade värderingarna i den postmoderna tiden, en flytande identitet som kan hantera ökade motsättningar och ambivalens; en flytande identitet som karakteriseras av öppenhet och läraktighet (a.a.: 84). Man kan befria sig från utanförskaps- och "vi mot dem"- känsla genom att "komma in i

nya miljöer, träffa svenskar som inte faller in i ens tidigare stereotyp i av svensk och fatta att det inte spelar någon roll egentligen - svensk eller blatte” (Baris). Man behöver en empatisk och dialogisk inställning mot den andre för att bli av med skillnaden mellan svenskar och invandrare:

Skillnaden mellan svenskhet och invandrarskap kan försvinna eller minskas med en ny inställning: ”Man ska se varandra på samma nivå. Man ska lära sig av varandra. Det behövs en integration varigenom man kan ta varandras bästa sidor samt se och korrigera sina fel med motpartens hjälp” (Massoud).

Då förutsätter integrationen mer ungdomlighet som karakteriseras av öppenhet, nyfikenhet, beredskap att lära sig av varandra, flexibilitet och social responsivitet för att hantera dagens ambivalens och motsättningar; ungdomlighet som karakteriseras av förmågan att se mötet med ”livets omvälvningar och det okända som spännande, även om det kan kännas otryggt” (Baris). Jag tolkar mina informanternas syn på ungdomlighet som social responsivitet och öppenhet för dialog.

Den kroniska skamkänslan, till exempel rädslan för att göras till åtlöje inför svenskar p.g.a. invandrarsvenska (Newroz), som distanserar invandrarungdomen från majoritetsbefolkningen kan vara en signal till brist på empati. Förmågan av att skratta åt sig själv (Scheff) kan underlätta empatin. Det är en lek-inställning (Bateson, 1999, A Theory of Play and Fantasy) som tillhör ”jag och du”-relationer. Denna inställning växelverkar med empati och stärker självförtroendet.

Jag fick se några komiker - exempelvis Shan Atci, en ”invandrarungdom” med kurdisk bakgrund, som skojar om invandrare på nätet (Atci 2008: Pizza ali; Stockholm Live). Jag tolkade hans skämt som ett svar på behovet av att kunna skratta åt sig själv för att bli av med den kroniska skamkänslan på grund av stigmat.

Detta arbete blev en självreflexion för mig. Jag märkte min tendens att se majoritetsbefolkningen som en homogen ut-grupp och min tendens att generalisera om den bara genom otillräcklig information. Detta arbete förde mig närmre den svenska verkligheten och min ”vi” - uppfattning utvidgade sig. Jag hade en mer negativ tanke om integration mellan invandrarungdomar och majoritetsbefolkningen. Nu kan jag se invandrarungdomarna som jag har undersökt som en subkultur inom Sverige. Jag känner mig mer optimistisk beträffande integrationens möjlighet.

Baris, min nyckelinformant, såg sig som en turk innan jag började intervjua honom. Han hade sagt att han såg sig som invandrare. Men han sa vid den första intervjun att han inte såg sig som en stereotyp svensk. Hans ord var inte *svensk* utan en *stereotyp* svensk. Detta tolkade jag som en signal av en pågående intensiv förändring hos honom. Han hade en ny miljö som han trivdes med, vid sidan av sin invandarmiljö. I den sista gruppintervjun sa Baris att han inte längre har någon utanförskapskänsla.

Min studie har en huvudsakligen ”manlig” prägel och kan inte säga så mycket om kvinnliga ungdomars upplevelser i synnerhet vad gäller kvinnor, som lever i traditionella, patriarkaliska relationer upplevelser. De flesta av mina informanter är vare sig nationalistiska eller religiösa. Fyra av dem är ateister, en är icke-religiöst kristen – endast en är starkt troende och praktiserande. Ytterligare gemensamt för mina informanter är att ingen av dem kommer från de mest utstötta invandrargrupperna, även om de flesta är ”förortare”. Dessa faktorer kan ha orsakat att jag fick en mer optimistisk uppfattning om integrations möjligheter. Arbetet saknar de svenska ungdomarnas syn.

LITTERATUR

- Ahmadi, N (2000). "Kulturell identitet i gungning". Ingår i Alwood, C. M. & Franzén E. C. (red). (2000). *Tvärkulturella möten. Grundbok för psykologer och social arbetare* (ss 155-179). Natur och kultur: Finland.
- Ahmadi, N. (2003). "Om jaguppfattningens betydelse för tolkningen av sociala normer". Ingår i *Ungdom, kulturmöten och identitet* (49-78). Liber i samarbete Statens Institutionstyrelse (SIS): Stockholm.
- Alvesson, M & Skoldberg, K. (2005). *Tolkning och reflexion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Upplaga 2:1. Studentlitteratur: Lund
- Alwood, C. M. (red). (2004). *Perspektiv på kvalitativ metod*. Studentlitteratur: Lund
- Alwood, C. M. & Franzén E. C. (red). (2000). *Tvärkulturella möten. Grundbok för psykologer och social arbetare*. Natur och kultur: Finland
- Aspelin, J. (1999). *Banden mellan oss*. Symposion. Stockholm
- Asplund, J. (1983). *Tid, rum, individ och kollektiv*. LiberFörlag: Stockholm
- Asplund, J. (1987). *Det sociala livets elementära former*. Bokförlaget Korpen.:Göteborg.
- Asplund, J. (1991). *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft*. Korpen: Göteborg
- Asplund, J. (2003). *Hur låter åskan?*. Bokförlaget Korpen. Göteborg.
- Atci, S. (2008). – Pizza ali: <http://www.youtube.com/watch?v=fZCL6qQYRCA&feature=related>
Hämtad: 15.01.2008.
- Atci, S (2008). Stockholm Live: <http://www.youtube.com/watch?v=Qz351wPvKVg>. Hämtad: 15.01.2008.
- Bateson, G. (1999). *Steps to an ecology of mind*. University of Chicago Press: Chicago
- Berg, L. E. (2003). Ingår i Månson, P (red). (2003). *Moderna samhällsteorier*. Prisma: Stockholm.
- Berg, M. (1994). *Seldas andra bröllop*. Etnologiska föreningen i Västsverige: Göteborg.
- Diaz- Loving R. (2005). Ingår i Adair, J. G. (red). (2005). *Social psychology around the world*. International Journal of Psychology, Volume 40 (4): 213-227. Psychology Press: Hove
- Eriksen, T. H. (2004). *Rötter och fötter. Identitet i en föränderlig tid*. Bokförlaget Nya Doxa:Nora.
- European Intercultural Workplace: SVERIGE Juni 2007.
http://www.eiworkplace.net/texts/National_Report_Swedish.pdf Hämtad: 11.15.2007
- Freire, P. (1972). *Pedagogik för förtrycka*. Gummessons Bokförlag: Falköping.
- Freire, P. (1975). *Utbildning som frihetens praktik*. Gummessons Bokförlag: Falköping.
- Fraurud, K. och Bijvoet, E. (2004). "Multietnisk ungdomsspråk och andra varieteter av svenska i flera språkliga miljöer". Ingår i Hyltenstam, K. & Linberg I (red). (2004). *Svenska som andra språk* (ss 389- 413). Studentlitteratur. Lund.
- Giddens, A. (1986). *The Constitution of Society*. University of California Press Berkeley and Los Angeles
- Giddens, A. (2007). *Sociologi*. Studentlitteratur: Lund.
- Gilligan, C. (2005). *Med kvinnors röst*. Norstedts Akademiska Förlag
- Gilje, N. & Grimen, H. (1995). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Daidalos: Göteborg.

- Goffman, E. (1959/1994). *Jaget och maskerna*. Prisma: Stockholm
- Goffman, E. (1963/2007). *Stigma. Den avvikandens roll och identitet*. Norstedts Förlag: Stockholm
- Gustafsson, B. & Pedersen P. J. (2000). *Poverty and Low Income in the Nordic Countries*. Ashgate: England.
- Haglund, C. (2004). "Flerspråkighet och identitet". Ingår i Hyltenstam, K. & Linberg I (red). (2004). *Svenska som andra språk* (ss 359-385). Studentlitteratur. Lund.
- Hartman, J. (1998). *Vetenskapligt tänkande*. Studentlitteratur: Lund
- Havnesköld, L & Mothander, P. R. (2003). *Utvecklingspsykologi*. Liber AB: Stockholm.
- Hyltenstam, K. (red). (1996). *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar – och minoritetsundervisning i Sverige*. Studentlitteratur: Lund
- Illeris, K. (2001).. *Lärande i mötet mellan Piaget, Freud och Marx*. Rabén- Prisma: Lund.
- Integrationsverket (2006). *Rapport integration 2005*. Integrationsverket: Malmö.
- Johansson, T. (1999). *Socialpsykologi. Moderna teorier och perspektiv*. Studentlitteratur: Lund.
- Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod*. Studentlitteratur. Lund.
- Jørgensen, M. W. & Philips, L. (2007). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur: Lund.
- Kamali, M. (1999). *Varken familjen eller samhället*. Carlssons: Stockholm.
- Kamali, M. (2002). *Kulturkompetens i socialt arbete*. Massoud Kamali och Carlsson Bokförlag.
- Kamali, M. (red). (2006). *Den segregering integrationen. Rapport av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering*. Edita Sverige AB. Stockholm.
- Khemiri, J. H. (2004). *Ett öga rött*. MånPocket: Danmark
- Knoll, T & Witt, A- K (red). (2005). *Ensam tillsammans senmodernitet, gemenskap, individualisering..* Studentlitteratur: Lund
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund.
- Lalander, P & Johansson, T. (2007). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Tredje upplagan. Studentlitteratur: Lund
- Lalander, P. & Santis, N. C. (2004) *Utanförskap och droger: Om unga chilensare i en lågstatusförort*. Delrapport nr 1 i studien Att droga ibland. Mobilisering mot narkotika. Rapport nr. 2: http://www.mobilisera.nu/upload/4835/rapport_latinos_inlaga.pdf. Hämtad 27.12.2007
- Lewin, F. A. & Lewin, B (2003). "Sexualitet och heder". Ingår i Ahmadi, N (red). (2003). *Ungdom, kulturmöten och identitet* (139- 158). Liber i samarbete Statens Institutionsstyrelse (SIS): Stockholm.
- Maltén, A.(1998). *Kommunikation och konflikthantering*. Studentlitteratur: Lund.
- Manstead, A.S.R. (1997). "Situations, Belongingness, Attitudes, and Culture: Four lessons Learned from Social Psychology". Ingår i McGarty, G och Haslam, A. 1997. *The Message of Social Psychology. Perspectives on Mind in Society* (238-251). Blackwell Publishers Ltd.:
- Merriem, S. B. (2006). *Fallstudien som forskningsmetod*. Studentlitteratur: Lund
- May, T. (2001/1997). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Studentlitteratur: Lund.

- McGarty, G och Haslam, A. 1997. *The Message of Social Psychology. Perspectives on Mind in Society*. Blackwell Publishers Ltd.:
- Mead, G. H. (1995). *Medvetandet jaget och samhället*. Grahns Boktryckeri AB: Lund
- Nationalencyklopedin 1992. Bokförlaget Bra Böcker AB: Höganäs
- Nilsson, B. (2006). *Socialpsykologi uppkomst och utveckling*. Studentlitteratur: Lund.
- Näsman, E & Eriksson B. E. (1994). *Samhällsvetenskap & Vardagserfarenhet*. Liber Utbildning AB: Falköpin
- Olofsson, G. (red). (2004). *Invandring och integration*. Växjö University Press: Växjö
- Patel, R & Tebelius, U (red). (1987). *Grundbok I forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Peirce, C. S. (1903/1990). "Pragmatism och abduktion". Ingår i Peirce (1990). *Pragmatism och Kosmologi* (231-253). Daidalos: Göteborg.
- Petersson, B. & Robertsson, A. (red). (2003). *Identitetsstudier i praktiken*. Liber. Malmö.
- Sernhede, O. (2003). "Ungdom och svart identifikation". Ingår i Ahmadi, N (red). (2003). *Ungdom, kulturmöten och identitet* (79- 105). Liber i samarbete Statens Institutionsstyrelse (SIS): Stockholm.
- Sernhede, O. (2006). "Förortens 'hotfulla' unga män ". Ingår i Kamali, M. (red). (2006). *Den segregrande integrationen. Rapport av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering* (ss 91-123).. Edita Sverige AB. Stockholm.
- Sernhede, O. (2007). *Alienation is my Nation: Hiphop och unga mäns utanförskaps I det nya Sverige*. Ordfront: Danmark
- Scheff, T. J. (1994). *Microsociology*. The University of Chicago Press: Chicago and London.
- Simmel, G. (1908/1995). "Främlingen". Ingår i *Hur är samhället möjligt?* (149-155). Korpen: Göteborg.
- Socialstyrelsen. (2006) *Social rapport 2006*:
<http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/6BA28164-0E48-4F40-951B-181A84A2E74A/0/20061111.pdf> Hämtad 27.12.2007
- Straud, C. (2004). *Halvspråkighet och rinkebysvenska som språkideologiska begrepp*. Ingår i Hylltenstam, K. & Linberg I (red). (2004). *Svenska som andra språk* (329-355). Studentlitteratur. Lund.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken*. Prisma. Stockholm.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. & Sears, D. O. 2006. *Social Psychology- Twelfth edition*. Pearson International Edition.
- Trost, J & Lewin I. (2004). Att förstå vardagen med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv. Tredje upplaga. Studentlitteratur: Lund.
- Tönnies, F. (2001). *Community and Civil Society*. Cambridge University Press: UK
- Weiss, R. S. (1995). *Learning From Strangers: The Art and Method of Qualitative Interview Studies*. The Free Press: New York
- Wikipedia (2007). http://sv.wikipedia.org/wiki/Nicolas_Sarkozy#Familjehistoria_och_bakgrund . Hämtad 14.11.2007.
- Åkesson P. (2006). *Vi krigar mot svenskarna: Unga rånare om hur och varför de begår brott*.
http://www.sociologi.lu.se/krim/vi_krigar.pdf Hämtad: 15.11.2007

BILAGA

Den här texten är författad av Bris, 15 år

Det finns så otroligt mycket som man vill ha sagt
hur ser det ut i den nya moderna tidens upptakt?
slaveri och slakt, kvinnohandel, djurjakt
polispatruller finns i varje kvarter och trakt
säg balansen den är rubbad och chansen snart sumpad
med USA i leken är varenda droppe pumpad
Aftonbladet gör sig känt med en viss Linn Heed
skriver endast om bröllop och otrohet
politik har övergått till en enda ond cirkel
där giriga gubbar ser allt ur samma vinkel
det är pengarna, inte längre människan som gäller
det är för olja och gas som bomberna smäller
det borgerliga vill nu sänka skatten
för de drömmer om pengar och lyx om natten
men när halva världen sitter utan mat och vatten
finns det ingen plats för de blåa vid makten

Vi når inte upp nu när rättvisan svävar
men tillsammans är vi starka, låt oss knyta våra nävar
och jag strävar efter samhället där folket inte bävar
inför rensningen av fett rika, men snåla jävlar

Vi når inte upp nu när rättvisan svävar
men tillsammans är vi starka, låt oss knyta våra nävar
och jag strävar efter samhället där folket inte bävar
inför återförenandet av två skilda världar